

XIII.
FÜGGELÉK
PROFESSZOROK LEVELEI
(1711–1721)

Berlin, 1711. november 21.

Illustrissime et Excellentissime Domine Comes,
Domine perquam Gratiose

Quanto gloriosior de heroica Excellentiae Vestrae Pietate, et pro Ecclesia Dei Zelo Fama, Regiones hasce pridem pervaserat, tanto majus ex honoratissimis Excellentiae Vestrae Literis, per Dominum Franciscum Papaj recte mihi traditis, gaudium percepi, ut qui in primaria Felicitatis meae parte habeo Excellentiae Vestrae innotuisse, Sanctisque Ejus pro Ecclesiae Bono Conatibus, pie (si qua detur) obstetricari posse.

Et Alumnatum quod attinet Francofurtensem, de ejus Continuatione nolit Excellentia Vestra dubitare, ita quippe fundati, ne a Successoribus etiam facile tolli queat Stipendia namque Alumnorum non ex AErario Regio proveniunt; hoc siquidem casu Mutatio in posterum facilius metui posset: verum ex fundo quodam, ad manus mortuas, ut vocant, pridem dato, & Causis Pijis dicato; quem nemo nisi Impius intervertere, aut alio destinare praesumserit; dummodo semper Alumni mittantur, qui Beneficio se dignos praestent.

Verum suavissimo nostro Hospiti, Domino Francisco Papaj, Juveni pereximio, prae Francofurto Hala placuit, ideoque Beneficio Francofurtanis Alumnis destinato, ipse quidem frui non potuit, sed Honorario quodam SUAE MAJESTATIS extraordinario ornatus, Halam proficiscitur; ita tamen, ut emenso ibidem & in Belgio Triennij Cursu, Annum quartum Francofurti exigere constituerit, quo quidem anno futurum esse ut Beneficio Regio fruatur, nullum mihi est dubium.

Ovov superest, Pacem & Tranquillitatem dulcissimae Patriae nuper redditam, Excellentiae Vestrae animitus gratulor, DEumque Ter Optimum ardentem oro, eandem ut perpetuam esse jubeat, quo Ecclesia plurimum malorum hactenus perpessa revirescat, & Collegium cumprimis Enyediense, sub Tutela & Patrocinio Excellentiae Vestrae pristinum florem recuperet. Me quoque ipsius Gratiae & Favori humillime commendo, eamque quam DEo & Ecclesiae debeo Promtitudinem officiosissime appromitto,

Illustrissimae Vestrae Excellentiae

Servus humillimus & deprecator
obligatissimus
Daniel Ernestus Jablonskj. D.

Berolinj die 21. Novembr.
1711.

Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr, igen kegyelmes Uram!

Minél dicsőségesebb hírek járnak be már régóta ezeket a vidékeket Kiválóságod töretlen jámborságáról és Isten egyháza iránti féltő gondoskodásáról, annál nagyobb öröömre szolgált, amikor Kiválóságodnak a legnagyobb tisztelettel fogadott leveléből, amelyet Pápai úr közvetlenül hozott nekem, értesültem affelől, hogy tudomást vett rólam Kiválóságod — ami a legnagyobb boldogságot jelenti számomra — és alkalmam nyílik támogatni — bárcsak megadtna! — Uraságodnak azokat a tiszteleltre méltó fáradozásait, amelyeket az egyház érdekében folytat.

Ami pedig a frankfurti ösztöndíjat illeti: annak folytatása miatt ne aggódjon Kiválóságod, hiszen azt úgy alapították, hogy az utódoktól nem vehető el egykönnyen. A növendékek juttatásai ugyanis nem a királyi kincstárból folynak, mivelhogy ebben az esetben a változás könnyen félelemre adhatna okot; hanem úgynevezett holtkézből, amelyet kegyes célokra alapítottak. Ezt csak istentelen ember sikkaszthatná el, vagy használhatná más célra mindaddig, míg csak azoknak a növendékeknek juttatnak belőle, akik méltónak bizonyulnak erre a javadalomra.

Legjelesebb Kiválóságodnak
gű fiatalembernek Frankfurt helyett Halle tetszett inkább, és ezért a frankfurti ösztöndíjasok számára biztosított javadalmat nem akarta igénybe venni, hanem **ÓFELSÉGÉNEK** valami különleges tiszteletdíjával ellátva Halléba utazott, úgy azonban, hogy ha ott és Belgiumban eltölt három évet, a negyediket Frankfurtban kívánja tölteni, mely évben a királyi javadalmat szerintem kétségtelenül fel fogja használni.

Nincs más hátra, mint hogy igaz szívvel sok szerencsét kívánjak Legjelesebb Kiválóságodnak abból az alkalomból, hogy nemrég helyreállt olyannyira kedves hazájának békéje és nyugalma. Egő vágyakozással könyörgök Istenhez, hogy tartsa meg ezt az állapotot mindörökké, és ezáltal az egyház, amely idáig annyi csapást szenvedett el, ismét felviruljon és kiváltképpen az enyedi kollégium — Kiválóságod védelmében és oltalmában — nyerje vissza korábbi virágzását. A legalázatosabban ajánlom magamat Kiválóságod kegyelmébe és jóindulatába, és a magam részéről igen szolgálatkészen biztosítom azt az elszántságot, amivel az Úrnak és az egyháznak tartozom.

Legjelesebb Kiválóságodnak

legalázatosabb szolgálója és igen nagy mértékben
lekötelezett közbenjárója,
Daniel Ernestus Jablonski doktor

Berlinben,
1711 novemberének 21. napján.

180.

Nagyenyed, 1713. május 5.

Augustissimi, Potentissimi, Serenissimi, Celsissimi, Praepotentes Illustrissimi ac Generosissimi, Reges, Duces, Principes, Ordines, Status ac Proceres. *Domini Domini nobis Clementissimi Benignissimi et Gratosi*

Ut alii aliorum onera porstemus, magnus ille Iesu Christi Servus S. Paulus graviter monet, quod et nos florentibus rebus nostris factum et pie exercitum vidimus sub Principibus de gente nostra Reformatae religioni addictis. Nunc postquam bellis diuturnis attenuata haec patria nostra Transylvania est, non potuerunt Ecclesiae quoque earumque vestibula Scholae in angustias miserabiles non adduci, nominatim vero et vel maxime Collegium hoc Enyediense, pia fundatione beatae memoriae Serenissimorum Principum GABRIELIS BETLEN et ejusdem thalami consortis CATHARINAE natae Marchionissae BRANDEBVRGICAE nobile et primarium, quod in oppido in via publica sito, nec moenito, ob praediorum vicinorum et proventuum commoditates constitutum ac locatum, annis ab hinc decem, flammis

caedique oppidanorum flammam caedemque suam misceri, flore juventutis Scholasticae armis truncato raro crudelitatis exemplo acerbe sensit, nec hactenus ex cinere, in quem tunc sedit resurgere potuit. Fuerant equidem dicto Collegio bona ab altefatis Serenissimis Fundatoribus ad sustentationem tum docentium tum discipulorum satis liberaliter collata, quod grata memoria recolimus et libenter fate-
mur, ac semper et ubique merito depraedicamus; verum accitae vicissim per funesta tempora ejus res sunt, et vetus Scholae gloria admodum flaccuit et immi-
nuit, ita ut nisi obdurassemus, coluissemus, et quasi vi quadam retinuissemus abi-
turientes ob rem angustam a nobis musas, nihil certe hactenus iri tanto Ecclesiae
Politiaequae nostrae seminario, quod spem proventus faceret, fuisset reliquum;
seminavimus enim cum lachrymis saepius, in patientia possidentes animas nostras,
de messe, qualis et quando futura esset, minus solliciti, dum omnia nostra Dei
miseratoris et magni datoris providentiae humiles submisimus, unde nobis certum,
licet propter peccata nostra tardare videatur, unice sperari possit auxilium. Cum ergo
ita attritis opibus Patronorum nostrorum et rebus pecuniariis vel interversis vel
ereptis tam famosissimae Bibliothecae nostrae per elapsi temporis injurias funditus
eversae quam aedificiis e cineribus restaurandis (quae saltem magnum sumtum [!] a
nobis exposcunt) et Professoribus majorum facultatum tribus ac sex Praeceptoribus
classium inferiorum et centum amplius studiosis stipendiariis, pro cujusque
ordine, salario e demenso sustinendis tam tenuis Collegii nostri census non suffi-
ciat; de remedio iniquioris fortunae nostrae exoterico et extra hos patriae fines
quaerendo nobis cogitare fuit necesse. Cui fini praesentium exhibitores Franciscum
Pariz Pápai et Andream Ajtai honesto et nobili loco in Transylvania natos, toties
dicti Collegii antehac alumnos et studiosos cives, qui ejus fata cum propriae vitae
discrimine senserunt, nunc autem studiorum bene hic coeptorum et in inclytis ex-
teriorum Academiis consummandorum causa peregrinantes, maturo consilio ad id
communibus votis delegimus et Credentialibus his nostris, manu nostra et
usitato nostro et Collegii sigillo communitis authoravimus, ut hoc negotii, in Do-
mino, cujus causa agitur, sancte suscipiant, pie prudenter fideliter et sobrie ur-
geant ac promoveant. Quod ut felicius faciliusque succedat, e re nostra erit, apud
alte semper nominandum Serenissimum Potentissimum Clementissimumque Prus-
siae et Vandalorum Regem FRIDERICUM VILHELMUM Collegii hujus nostri jure
a Serenissima que Transylvaniae Principissa Catharina nata Marc Patronum
Maximum Pientissimum, ut opus inchoent ac ad pedes Regiae ejus Majestatis sese
abjicientes, quam humillime petant Ejusdem Majestatis Commendatitiis ad Reformata-
tam Religionem professos Reges, Principes, Republicas, Proceres clementissime in-
dultis instrui, quo ad justam hanc causam efficacius promovendam auctoritas
Magni et Benignissimi Commendatoris, res nostras, quo loco sint, propius intelli-
gentis ac ut pluribus indiciis documentisque testatum habemus, Christiana compas-
sione condolentis, accedat, fidemque nostris faciat; ut his alis clementer subvecti,
aditum vel ad sanctiora passim Aularum penetralia impetrare et desiderium nostrum
securius explicare valeant ac possint. Deus vota nostra exaudiat! Corda piorum
Principum ad stipem hanc sanctam pro domo Dei hilariter conferendam potenter
flectat! Mandatarios nostros ad concreditum iis munus idoneos, benedictione coelitus
super eos missa, remotis omnibus remoris et obicibus, benigne praestet, ac ostiorum
illorum precibus ubique apertorum, in opere hoc sancto clementer beet. (Enyedini,
quae olim Annia via Ao 1713. 4. Maji) His. Altefatos Serenissimos, Benignissimos,
Gratiososque Dominos Dominos nostros, divinis tutelis protectionibusque corde
sincero commendantes per monemus

Alexander C. Teleki

Steph. Enjedi
Steph. Kolosvari
Fr. P. Papai

Humillimi perpetuoque devotissimi
altefator eorundem Servi et Clientes

Datum Enyedini, quae olim Annia Via
1713. 5. Maji.

Legfenségesebb, leghatalmasabb, legmagasztosabb, igen nagy befolyású legjelesebb és legnemesebb Királyok, Vezérek, Fejedelmek, Rendek, Karok és Elölélők, irántunk legjóindulatúbb, legszívélyesebb, legkegyesebb Uraink!

Maga Szent Pál, Jézus Krisztus ama nagy tanítványa figyelmeztet minket nyomatékosan, hogy kölcsönösen segítségük egymást terheink viselésében. Mi is szem előtt tartottuk, hogy így cselekedjünk; sikerült is megvalósítani jámbor szándékunkat, amíg virágzó állapotok között éltünk, és a mi fajtánkból származó fejedelmek viselték gondját a református vallás ügyének. Most viszont hazánk, Erdély, a hosszantartó háborúk következtében teljesen elgyengült. Szerencsétlen sorsú egyházunk, és ahonnan utánpótlását nyerné, az iskolák, nem képesek kivergődni e siralmas állapot szorításából. Különösképpen és nevezetesen a mi nemes és kiváló Enyedi Kollégiumunk, amit Istennek tetsző módon a boldog emlékezetű legfényesebb fejedelem, BETHLEN GÁBOR alapított, feleségével, a BRANDENBURGI születésű KATALIN örgrófnővel együtt, melyet egy erődtetlen, az országot mentén fekvő városkában alapítottak és helyeztek el a korabeli birtokok és jövedelmi források elérhetősége miatt, tíz évvel ezelőtt keservesen tapasztalta, mint égnek, pusztulnak önmagával együtt polgárai, miközben iskolai ifjúságának színét a kegyetlenség ritka példájával fegyverrel kaszabolják, s hamvaiból, melybe akkor roskadt, azóta sem tudott megeledni. Bizony, intézményünk egykor rendelkezett valamelyes vagyon fölött, amit az említett legfényesebb alapítók meglehetősen bőkezűséggel halmoztak fel a szükséges kiadások fedezésére, amire hálásan emlékezünk, amiről készséggel tanúskodunk és amit mindig és mindenütt méltán hirdetünk; ámde a gyászos idők vagyonát felemészítették, és iskolánk régi dicsősége oly nagy mértékben elhervadt és megfogyatkozott, hogy ha meg nem keményítenénk magunkat, hajdani dicsőségünk emlékeit nem ápolnánk, és a szűkös állapotok miatt menekülő mészárokat valami emberfeletti erővel visszatartani nem igyekeznénk, semmiben sem reménykedhetnénk, ami egyházunk, iskolánk ügyének jóra fordulására biztatna. Gyakran hullattuk könnyeinket; mégis béketűrő lélekkel várjuk, vajon mikor és milyen végkimenetelre számíthatunk. Jövönket illetően nem esünk kétségbe: amíg minden bajunkat a könyörületes és kegyelmében mindenkit részesítő Isten gondjaira bizzuk alázatosan; egyedül tőle remélhetünk segítséget, még ha úgy tűnik is, bűneink miatt a segítség késni fog. Mivel tehát a pártfogónk által összegyűjtött vagyon elveszett, jövedelmünk elfolyt: vagy jogtalanul kicsalták tőlünk, vagy egyszerűen elrabolták — kollégiumunk anyagi ereje igen korlátozott. Pedig sok mindegyikre kellene költenünk: az elmúlt idők igazságtalan pusztításai feldúlták egykor igen híres könyvtárunkat — pénz kellene épületének romjaiból való helyreállítására (ez kerülne a legtöbbre!); fizetni kell a felsőbb osztályok három professzorának és az alsóbb osztályok hat tanítójának; pénzbe kerül a száznál több ösztöndíjas eltartása, hiszen mindenkinek a rendes ösztöndíjat kell kapnia, és ellátásban is kell részesülniük. Lévéni anyagi lehetőségeink igen szerények, nem tudjuk mindeme kiadásokat fedezni. Ezért vagyunk kénytelenek azon gondolkodni, hogy szerencsétlen sorsunk jobbra fordításához kívülről, hazánk határain túlról keressünk segítséget. E segítség elnyerése érdekében a következőket tettük: alaposan megfontolván helyzetünket, kiválasztottunk két fiatalembert, közösen felkészítettük őket feladatukra, rájuk bíztuk ezt a folyamodványt, amelyet saját kezünkkel írtunk és szokásainknak megfelelően a kollégium pecsétjével is megerősítettünk. Mindezt tettük azért, hogy nyomorúságos állapotunkat, amelynek okairól már szoltunk, tekintés jámborul saját ügyüknek, kegyesen, bölcsen, hűségesen és megfontoltan igyekezzenek bajaink orvoslását siettetni és előremozdítani. Megbizottaink, Pápai Páriz Ferenc és Ajtai András jó nevű, híres erdélyi családból származnak, a többször említett kollégiumnak még a békés időkben ösztöndíjasai és buzgó növendékei voltak, a kollégium balsorsát saját pályafutásuk válságos szakaszaként is átéltették. Most idegenben tanulnak, hogy az itt igen biztatóan elkezdett tanulmányaikat neves külföldi akadémiákon folytassák. Hogy a rájuk bízott feladatot szerencsésbben és könnyebben megoldhassák, az ügy fontosságára való tekintettel gondoskodtunk a további lépésekről is. Megbeszéltük, hogy járuljanak a mindig legnagyobb tisztelettel említendő legfényesebb és leghatalmasabb király, FRIGYES VII-MOS, Poroszország és a németek királya, kollégiumunk legkegyesebb pártfogója elé — Erdély legfenségesebb Fejedelemszövegének, Brandenburgi Katalinnak jogán — is tegyék tiszteletüket. Kezdjék meg nehéz feladatuk teljesítését, vessék ma-

gukat a királyi felség lábai elé, és a lehető legalázatosabban kérjék, hogy kegyesen figyelmet szentelve megbízatásunknak, járjon közbe a királyoknál, fejedelmeknél, államoknál, főembereknél, akik a református vallás iránt vannak elkötelezve, hogy ezáltal ügyünknek hasznára váljon. Szeretnénk, ha hatalmas és igen jóságos ajánlónk tekintélye igazságos ügyünk eredményesebb előremozdítása érdekében pontosabban megértetné velük helyzetünket, és annak a sok bizonyágnak és tanújelnek megfelelően, ami panaszainkat igazolja, a keresztényi együttérzés szellemében bizalmat ébresztene irántunk. Leghőbb vágyunk, hogy megbízottaink e kegyesen kiterjesztett védőszárnyak oltalmában bebocsájtást nyerjenek különböző udvarok legilletékesebb köreibe, és képesek legyenek kívánságunkat egészen pontosan kifejtteni. Bárcsak biztosak lehetnénk benne, hogy Isten meghallgatja fohász-kódásunkat! A kegyes fejedelmek szívei hajoljanak hathatósan Isten házának eme pillére felé, amelynek, hogy tartani tudja a házat, közös támogatásra van szüksége! Hogy küldötteinke a rájuk bízott feladatoknak eleget tudjanak tenni, adja az égi kegyelem, árássza el őket áldásával, hártson el útjukból minden kesedelmet és akadályt, jóságosan irányítsa őket, és mindenütt kitérve az ajtókat kérésük előtt, kegyesen boldogítsa őket e szent megbízatás teljesítése érdekében végzett fáradozásaik során! A fent említett legfényesebb, legjóságosabb és legkegyelmesebb urainkat tisztá szívvel ajánljuk az isteni gondviselés kegyébe, továbbra is maradjunk a fent említetteknek legalázatosabb és mindörökre a legodaadóbb szolgálói és pártfogoltjai

Teleki Sándor

Enyedi István
Kolozsvári István
Pápai Páriz Ferenc

Írtuk Enyeden, 1713. május 5-én.

181.

Nagyenyed, 1713. július 25.

Vir Venerande Celeberrime Domine Doctor Domine Fautor
Nobis Colendissime.

Dulciorem natali die Collegium nostrum Eniediense fundatione Serenissimorum Transylvaniae Principum GABRIELIS et ejusdem thori sociae CATHARINAE natae Marchionissae Brandeburgicae inclutum, illam lucem aspexit, qua Potentissimi & Pientissimi Regis Borussiae FRIDERICI, Cujus memoria sit in benedictione sempiterna, favor Regius tanquam emissitius a sole radius, Nos in tam remoto Europae angulo hilaravit, ut Transylvanicas quoque musas respiceret ac se eo tanta tamque sublimis Majestas dimitteret, ut dicti Collegii Patronus in duobus continuo inde in almam Academiam Francofurtensem legitime commendatis & transpositis studiosis, sacro quidem ministerio consecraneis Patronus & nominari, & esse cuperet, constituto fixo pro iis stipendio etiam post fata a Serenissimis haeredibus continuando, quae Magni Successor Rex FRIDERICVS WILHELMVS, pari felicitate clementer & recepit in se, & continuavit pie, cui ut Rex Regum Deus Regnum florens & diuturnum praestet, ardentem precamur; Legimus ergo nunc itidem e pleno studio nostrae juventutis numero praesentium exhibitorem SAMUELEM SOLMOSI, qui etiam post plures alios, Regiae gratiae cum debita submissione gustum faciat & in Celeberrima Academia Regia Vestra, quod sacrarum literarum studiosum & sacri ministerii Candidatum decet, hoc agat; Quem toti quidem venerandae facultati Theologicae, Tibi vero imprimis Celeberrime Domine Doctor, tanquam Stipendiariorum Regiorum Ephoro Gravissimo Commendamus a pio, probo & honesto. Excipe Eum a nobis Commendatum & amplius salutaribus, monitis & praeceptis gigne in Christo, nihil intermittens eorum, quibus ipse Ecclesiarum nostrarum Reformatarum usibus & bonae spei nostrae ex voto respondere aliquando possit. Ne vero vel ipsi lon-

giore in stipendio mora segnitiei, vel aliis ad idem stipendium Regium hinc aspirantibus tristitiae ansam subministrare videamur, maturo consilio Dicto SAMUELI, pro Regii Stipendii usura, biennium totum definivimus quo feliciter exacto, alias quoque Academiis experiri & aliqua libraria suppellectile instrui ac de felici vicissim ad nos reditu cogitare possit. Deus Tibi Vir Venerande, & nostrorum Fautor optime, Commendatissime, benedicat & ad bona Fratrum exterorum promovenda Vires & Animum, imo &, dies addat, ac in Te quam diutissime incolumi conservato gaudium nostrum nostrorumque impleat. Vale.

Tibi Vir Venerande

ad omnia officia addictissimi
Steph. Kolosvári Colleg. Rector
Ling. Heb. & Philosoph. Professor
et Franc. Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. Logic. et Gr. L. P. P. mpr.

Stephanus Enyedi
Theologiae Proff. ordinarius.

Eniedini a. d. 25:
Iulii 1713

P.S. Praesentium exhibitor Samuel SOLMOSI Johanni PATAI immediate succedet. Franciscus Pariz Pápai mpr.

Cím: Viro Venerando Celeberrimo Domino Bartholomaeo Holtzfusio S. Theolog Doctori & in inlyta Academia Francofurtensi Professori Ordinario ac ibidem Stipendiariorum Regiorum Ephoro Gravissimo *Domino*, Fautori & Fratri nobis colendissimo etc.

[A levél Kolozsvári István kézírása]

Nagyrabecsült Férfiú, Nevezetes Mester, tiszteletre méltó
Jóakaró Urunk!

Enyedi Kollégiumunk, mely arról nevezetes, hogy a fényes erdélyi fejedelem, GÁBOR alapította, feleségével, a brandenburgi származású KATALINNAL együtt, születése napjánál is kedvesebb napot látott akkor, amikor Poroszország leghatalmasabb és legkegyelmesebb királya, FRIGYES, kinek emlékét örök áldás kísérje, Európának egy ilyen félreeső zugában napból tűző sugárként derített fel minket azzal a királyi kegygyel, hogy az erdélyi művelődés ügyére is tekintettel lesz, és hogy a fenséges méltóság odáig ereszkedett, hogy a fent említett kollégium patronusa kíván lenni, nemcsak a címben, hanem ama tetteivel is, hogy kollégiumunk legbuzgóbb két növendéke, akik az egyház szolgálatának kívánják szentelni életüket, megfelelő ajánlással látogathassák a Frankfurti Akadémiát. Kikötötte, hogy a fizetendő ösztöndíjakról az ő halála után is gondoskodjanak örökösei. Dicső utódja, FRIGYES VILMOS király, atyjához hasonló bőkezűséggel jóságosan magára is vállalta a feladatot, és kegyesen tovább szorgoskodott az ügy érdekében. Igen hő vágyakozással kérjük Istent, minden királyok urat, hogy Frigyes Vilmost még sokáig tartsa meg virágzásban országának élén. Most tehát ismét küldjük tudásra szomjazó ifjaink népes táborából jelen sorok átadóját SOLYMOSI SÁMUELT, aki több más társa után — illő alázattal — szeretne élni a királyi kegygyel, és szeretné nevezetes Akadémiáinkban gyakorolni azt, ami a legfőbb oélya kell legyen mindazoknak, akik a szent tudományokban és az egyház szolgálatában kívánnak elmélyedni. A szóban forgó fiatalembert ajánljuk az egész tiszteletre méltó teológiai karnak a figyelmében, de mindenekelőtt a Te jóindulatodba, nagyrabecsült Mester Urunk, mivel te vagy a királyi ösztöndíjasok jámbor, derék és becsületes, ezért nagytekintélyű felügyelője. Fogadd őt, akit mi ajánlunk, és üdvös tanácsokkal, utasításokkal szüld őt újra Krisztusban. Ne feledkezz el azokról a dolgokról, amelyek birtokában pártfoglaltunk hasznára válhat református egyházunknak és jó reményeinknek szándéka szerint megfelelhet. Hogy ne tűnhessünk fel olyan színben, mint akik túl sokáig szükségtelenül kívánunk élni az ösztöndíjjal, egy személy

esetében, és hogy azt a látszatot se keltsük, mintha másoknak akarnánk gondot okozni, akik ugyanezre a királyi ösztöndíjra pályáznak, alaposan megfontolván a dolgot, az említett SÁMUEL esetében úgy döntöttünk, hogy két évig élvezze a szóban forgó kedvezményt. Ha ezt a két évet szerencsésen elvégezte, ismerkedjen meg más akadémiákkal is, gyűjtsön össze valami kis könyvtárfélét, és gondolkodjon azon, hogyan fordíthatja javunkra a megszerzett hasznos ismereteket. Isten áldjon, tiszteletre méltó férfiú, pártfogoltjaink legkiválóbb, legkedvesebb oltalmazója, áldjon meg téged az Isten, adjon neked erőt és jó szándékot, meg hosszú életet, hogy munkálkodhass nálatok lévő testvéreink üdvén. Engedje Isten, hogy minél tovább halmozhassunk el töretlenül megmaradó hálánk jeleivel. Isten veled!

Az irántad, tiszteletre méltó férfiú,

legnagyobb elkötelezettséget tanúsító
Kolozsvári István, a kollégium rektora, a héber
nyelv és a filozófia professzora és
Pápai Páriz Ferenc, orvos-doktor, a fizika, a
logika és a görög nyelv professzora, valamint
Enyedi István, a teológia rendes professzora.

Enyeden, 1713. júliusának 25. napján.

P.S. A jelen sorok átadója, Solymosi Sámuel közvetlenül felváltja Patai Jánost.
Pápai Páriz Ferenc

182.

Berlin, 1713. augusztus 26.

Illustrissime & Excellentissime Comes ac Domine,
Domine & Patrone perquam Gratiose.

Quemadmodum Inclytae Transylvanorum Patriae, redditam pacem pridem ex animo gratulatus sum, ita impense gaudeo, Filias Fructusque almae pacis, Literas Literarumque Seminaria ibidem instaurari, novoque Cultu reforescere. Prosperet Sanctos Conatus DEUS O. M. faxisque ut pie cogitata, feliciter perficiantur; atque Inclytum praecipuis Collegium Enyedinum sub Illustrissimi Sui Capituli & Maecenatis Protectione, pristinum quantumvis Splendorem recuperet. Quid ratione Subsidiij eum in finem hinc desiderati effectum sit, Gn. Dn. Papaj prolixius edisseret. Fateor juxta & doleo, Tempus in praesens rebus nostris minus fuisse oportunum, ejusque Circumstantias minus favorabiles; interim fecimus quod potuimus, quando non potuimus quod volumus. Non est dubitandum, illum qui Corda hominum sua continet manu, suoque regit arbitrio, hic & alibi eadem ita moderatum esse, ut in afflictis Collegij Enyedini Solatium, utcumque conspirent. Quam in rem si & ipse quicquam possim, eidem omnia mea studia & Curas L. M. Q. consecrata volo.

Veruntamen splendidum illud quod ab Illustrissima Vestra Excellentia in me collatum fuit Munus, plane me in ruborem dedit, veluti exprobratum, officia quae forte Collegio Enyedino a me vel exhibita sunt vel exhibenda, non Voluntaria fore, sed Mercenaria. Quae tamen Nota, mihi plane aliter animato ne inuratur, humillime peto, simulque pro amplissimo immeriti Favoris Pignore, Illustrissimae Vestrae Excellentiae gratias ago obnixissimas, Et quae, et Universae Illustrissimae Domui TELEKIANAE, Dominis meis perquam Gratosius, omnigenam Benedictionem perennemque Felicitatem ardentem apprecor, ceu.

Illustrissime Excellentissimeque Comes ac Domine,
Illustrissimae Vestrae Excellentiae

Dab. Berolinj d. 26. Aug.
1713

Servus humillimus, et apud
DEum Deprecator,
Daniel Ernestus Jablonskj. D.

Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr, igen kegyelmes
Uram és Patrónusom!

Ahogy szívem mélyéből hálát adok, amiért már jó ideje helyreállt az erdélyiek nemes hazájának a békéje, ugyanúgy szerfelett örülök az áldásos béke eredményeinek és gyümölcsének: örvendek, hogy ez alkalomból újjáélednek a tudományok és a tudományos nevelés intézményei, és új gondoskodás nyomán ismét felvirágzanak. A Mindenható Isten sikerrel jutalmazza a szent fáradozásokat és tegye lehetővé, hogy amit jámborul elgondoltak, az szerencsésen meg is valósulhasson; így elsősorban a nemes enyedi kollégium nyerve vissza egykori ragyogását, a legkiválóbb vezető és mecénás védelme alatt. A nemes Pápai úr hosszasan elmélkedett arról, hogy vajon találhatnánk valamilyen módot a fenti cél támogatására. Bevallom, és egyszerűen fájlalom is, hogy jelenleg dolgaink középefite erre kevés időnk van, és a körülmények nem nagyon kedvezőek. Mindazonáltal megtettük, amit megtehettünk, minthogy nem voltunk képesek arra, amit akartunk. Nem kétséges, hogy aki befolyásolni tudja az emberek érzelmeit, és saját belátása szerint irányítja a dolgokat, itt is és máshol is annak érdekében fog fáradozni, hogy a csapásokat szenvedett enyedi kollégiumnak valami módon elégtételt szolgáltasson. Én magam is — amennyire képes vagyok — minden törekvéssel és gondoskodással szeretném magamat hasznossá tenni.

Mindamellet megtisztelő az a feladat, amellyel Legjelesebb Kiválóságod bizott meg, valósággal pironkodom is, hiszen szemrehányást fogok érdemelni, mert a szolgálát, amelyet éppen az enyedi kollégium érdekében nekem akár teljesítenem kellene, akár megpróbálkoznom a teljesítésével — nem jószándékon, hanem anyagi feltételeken áll. De mivel ez ismeretes, igen alázatosan kérem — minthogy egészen másra készültem —, hogy ne kényszerítsék rám a dolgot, egyszerűen a leghálasabb köszönetemet fejezem ki a meg nem szolgált bízalom tekintélyes bizonyítékáért Legjelesebb Kiválóságodnak és az egész fényes TELEKI háznak, kegyes uraimnak, mindenre kiterjedő áldásért és örök boldogságért könyörgök, Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr

Legjelesebb Kiválóságodnak

legalázatosabb szolgája és az Úrnál
közbenjárója
Daniel Ernestus Jablonski doktor

Írtam Berlinben,
1713. augusztus 26. napján.

183.

Nagyenyed, 1714

Vir plurimum Colende.

Tua plurima pietas, quam et propinquis ad Te probatissimam dedisti, & nobis a Te remotissimis saepius in Nostris testatissimam reddidisti, animos addidit ad liberius Te conveniendum & Tuam opem pro Nostris sollicitandam: Quippe plenis dudum praeconcepta de Tua in recens Commendatos quoque *προθυμια* spe. Faxit Deus Nobis diutius eadem perfrui, ac de vita Tua Ecclesiae Suae ac bonis: omnibus exoptabili in longas annorum series gratulari.

Eundem certe spei fructum nos percepturos a Te in praesentium exhibitore Samuele Aszalai Cathedrae Ecclesiasticae consecraneo Tuto confidimus. Quem proinde immediatum successorem Samuelis Solymosii & intra biennium eodem Regiae & Nobis & semper gratabundo pectore Commemorandae pietatis subsidio juvandum Tibi commendamus. Suscipe eum ea qua soles omnes Deo ac Ecclesiae sacratos benevolentia & a Celeberrima Vestra Academia suscipiendum procura, ac quantum in Te est (id quod multum est) eundem, necessariis ad Ecclesiae Ministerium fere instructum, perfice, ac aliis quoque perficiendum Commenda. Vale ex animi sententia Vir venerande, Deo Ecclesiae ac Academiae Vestrae, nobisque ac nostris, quam diutissime, vovemus.

Celeberrimi Tui nominis observatores

Collegii Bethleniani Professores.

Franc Pariz Pápai MDr et in Colleg. Enyedien

Logicae, Physic et Gr. Ling. P. P. mpr

[Ste]phanus Gyula Szigetinus Theologiae & Philos. Professor mps

Datae in Illustri Collegi[o]

Bethleniano Alba Juliacensi Enyedini Ao 1714

Igen tisztelt Férfiú!

A Te nagy-nagy jóindulatod — amely azok számára, akik a környezetben vannak, éppen annyira nyilvánvaló, mint amilyen gyakran megbizonyosodhattunk róla mi is, akik nem élvezhetjük társaságodat —, ez bátorított fel minket, hogy bizalommal forduljunk hozzád, és megpróbáljuk megnyerni támogatásodat ügyünkben: Hiszen a közelmúltban sem kellett hajlandóságodba vetett reményeinkben csalatkoznunk a legutóbb ajánlottakkal kapcsolatban!

Tegye Isten lehetővé, hogy még sokáig élvezhessük jóindulatodat, és évek hosszú során át dicsérhessük Isten egyházának és jámbor szolgálóinak szentelt pályafutásodat és mindenki számára kívánatos áldásos tevékenységedet. Erősen hiszünk, hogy biztosan élvezhetjük a múltkoriakhoz hasonló reményeink megvalósulását, nevezetesen, hogy támogatni fogod — a jelen sorok átadójának —, Aszalai Sámuelnek az egyházi tudományokban való elmélyülését. E férfiút tehát, Solymosi Sámuel közvetlen utódját, ugyancsak két évre ajánljuk figyelmedbe, hogy helyezhesse magát jóindulatod oltalma alá, melyet az egész országunk és mi magunk is hálatelt szívvel emlegetünk. Fogadd őt azzal a szokott jóindulattal, amit mindenki megkap tőled, aki Isten és az egyház ügyének szenteli életét. Gondoskodj róla, hogy dicső Akadémiátok befogadja őt. Kérünk, amennyire csak módodban áll, ügyeit irányítani (ismerjük nagy befolyásodat), egyengedj útját az egyházi szolgálattal kapcsolatos tanulnivalókat illetően, és bölcs gondoskodással segítsd őt egyéb dolgaiban is.

Tiszteletre méltó férfiú, kívánjuk, hogy szivedből fakadóan tevékenykedj minél tovább Isten; az egyház és akadémiátok javára, mindannyiunk érdekében.

Nevednek legbuzgóbb tisztelői, a Bethlen Kollégium professorai.
Írtuk a híres Enyedi Kollégiumban, az 1714. évben, saját kezűnkkel:

Pápai Páriz Ferenc, orvos-doktor és az Enyedi Kollégiumban a logika, a fizika és a görög nyelv professzora, valamint Szigeti Gyula István, a teológia és a filozófia professzora.

184.

Halle, 1715. január 15.

ILLUSTRISSE MAGNIFICE et REVERENDISSE DOMINE COMES
DOMINE GRATIOSISSE.

Exosculur submissa veneratione gratiosas illas litteras, quas EXCELLENTISSIMUS et ILLUSTRISSE DOMINUS COMES tenuitatis meae demandare, meque per illas tam excelsa et amplifica gratia beare atque dignari voluit: obtestor propterea de eo submissionem meam, maximeque felicem me aestimo atque glorior de tam gratiosa et exoptata Benignitate MAGNIFICI DOMINI COMITIS. Neque aliter aut debui aut potui, quin alteras illas ad studiosum Papai acclusas officioso et obsequioso animo exceperim, proximisque occasionibus ad eundem, Lugduni Batavorum pro tempore degentem, et studia sua apprime et amussim realia et laudabilia illic prosequentem, transmiserim; neque diffiteor, quin is ipse eadem modo receperit: Habebit ille etiam, de quo submisso pariter animo gaudeat, et devotionem

részesülő, újabb növendékeket ajánlja figyelmembe! Amilyen szívesen fogadtam a korábbiakat, ugyanolyan barátsággal várom azokat is, akik most érkeznek, és el fogom juttatni nekik is a királyi javadalmat. Arról is gondoskodni fogok, hogy kivánásaiknak és szükségleteiknek eleget tegyenek, hogy ezáltal az egyház és a Köllégium előljárói — és közöttük Legjelesebb Kiválóságod — jóakarata teljesüljön. Mind Kiválóságod növendékei, mind a mieink, mind ez ideig jól viselték magukat, nagy gondot fordítottak a teológiai tanulmányokra: így azok is, akik most nálunk laknak, Némethi úr, Solymosi úr, Kibédi úr, megfelelnek minden követelménynek, amelyek csak támaszthatók teológiát tanuló derék emberekkel szemben; mást már nem is lehet megkivánni tőlük.

A legjelesebb fiatal grófokat, Teleki János urat és Teleki Mihály urat, akik méltóztattak levelükkel hozzám fordulni, biztosítom odaadásomról, és megerősítem őket abban, hogy ha egyszer végre megtörténik, hogy ezen a vidéken láthatom őket, örvendeni fogok, ha személyesen bizonyíthatom majd előzékenységet és figyelmességemet.

Hasonlóképpen a legkészségesebben ajánlom magamat az igen kiváló professor uraknak, Krisztusban kedves testvéreimnek, kifejezem irántuk való meg nem szűnő jóindulatomat és testvéri szeretetemet, nemkülönbön szolgálatkészségemet.

De különösen Legjelesebb Kiválóságodnak és egész igen nagyszerű családjának ajánlom magam a legalázatosabban, Isten védelmében,

Legjelesebb Gróf Úr,

Legjelesebb Kiválóságodnak
legalázatosabb és legtiszteletűdőbb
szolgája

Barthold Holtzfus doktor,
a teológia rendes professzora

Frankfurtban,
1715 januárjának 20. napján

186:

Odéra-Frankfurt, 1715. május 25.

Illustrissime Comes, Domine Clementissime

Quas Illustrissima Excellentia T. die 7 April. ad me dare dignata est literas, eas d. 12. Maji h. a. rectè accipi atque inclusas ad quos destinatae fuerunt, ipse reddidi vel per Dn. Kibedi misi: daboque operam ut mandatis Illustrissimae Excellentiae T. in omnibus & Singulis Capitibus, quoad ejus fieri poterit, mos geratur, ac Nobiliss. Dn. Azzali [Aszalai] ex Belgio redux statim Dno. Solymosi surrogetur, ejusque Stipendio Regio donetur. Cavebitur quoque diligenter, ne ex alijs Hungariae Collegijs quisquam ad Regium Stipendium admittatur, sed curabitur, ut civivibus (!) Illustris Collegij Enjediensis S. Bethlen, tanquam proprium, ex Decreto Sereniss. Regis nostri, servetur, & ijs pecuniâ per me singulis Anni quadrantibus numeretur. Recipientur vero ad Perceptionem Regij Stipendij non alij, nisi qui ab Illustrissima Excellentia T. & a Pl. R.R. & Clarissimis Dnis Professoribus literas Publico Sigillò munitas exhibuerint. Ceterum Illustrissimis Comitibus DNNis de Teleki, natu tam majoribus quam minoribus observantissime me commendo; ac Pl. Reverendos & Clarissimos Dnos Professores fraterne atque officiosissime saluto:

Illustrissimae Excellentiae T.
observantissimus servus
Barthold Holtzfus D.
Prof. Publ. Ord.

Francofurti ad Viadrum
d. 25 Maji 1715.

Legjelesebb Gróf Úr, Legkegyelmesebb Uram!

A levelet, amelyet Legjelesebb Kiválóságod április 7-én méltóztatott küldeni nekem, ez év május 12-én rendben megkaptam és a mellékleteket részben én magam továbbítottam, részben Kibédi úrral küldtem el a címzeteknek. Gondom lesz rá, hogy Legjelesebb Kiválóságod utasításainak, amennyiben ez lehetséges lesz, teljes egészében és minden egyes pontjában tegyenek eleget: a Belgiumból visszatérő nemes Azzali [Aszalai] úr rögtön választassék Solymosi úr helyébe, és kapja meg az addig Solymosi úrnak járó királyi ösztöndíjat. Arra is ügyelni fognak, nehogy Magyarország más kollégiumaiból akárki részesülhessen a királyi ösztöndíjban, viszont gondoskodnak róla, hogy a híres enyedi Bethlen-Kollégium hallgatóival — mivel Legfelségesebb Királyunk határozata értelmében azt mintegy megkülönböztetett intézménynek kell tekinteni — tegyenek kivételt, és számukra az én közreműködésemmel minden negyedévben fizessenek pénzt. A királyi ösztöndíj felvételére pedig senki más nem jogosult, csak azok a hallgatók, akik fel tudnak mutatni olyan levelet, amely hitelét Legjelesebb Kiválóságod és a tisztelendő és igen kiváló professzor urak hivatalos pecséttel erősítették meg. Egyébként az igen jeles idősebb Teleki gróf uraknak a legtiszteleteljesebben ajánlom magam, és a tiszteleltre méltó és igen kiváló professzor urakat barátsággal és szolgálatkészen üdvözölöm:

Legjelesebb Kiválóságodnak

legtiszteletudóbb szolgálója
Barthold Holtzfus doktor,
nyilvános rendes professzor

Frankfurtban,
1715. május 25. napján

187.

Halle, 1715. szeptember 4.

ILLUSTRISSIMA AC MAGNIFICE DOMINE COMES DOMINE GRATIOSE

Excurrerunt aliquot modo hebdomadae, ubi iterum literas, tanquam symbolum Gratiae in me delatum, ab ILLUSTRISIMO DOMINO COMITE submisso oculo conspicere licuit, Veneror easdem demissa observantia, atque tanto fulgenti et splendido litterarum commercio indignum totum me aestumo. Audeo tamen iterato MAGNIFICUM DOMINUM COMITEM subjectissimis aliquot lineolis compellere, eidemque submissam meam venerationem devoto animo consecrare. Cum vero MAGNIFICENTIAM TUAM integerrimo et laudabilissimo affectu in bonarum artium Cultores propendere et clementer inclinare sciam, ita habeo adhuc ex eo, de quo mihi et aliis summopere gratulor: mihi, de tanto fulgentissimo Patrono, qui meam indignam tenuitatem non indignam reputat, quo ejusmodi Cultoribus de meliori subvenire et consilia atque monita praebere queam: aliis vero, qui sub Tutela atque affulgente Gratia tanti Domini perquam Clementis et stare et progredi, et virere et florere possunt. Utinam Divina Clementia me ita beare velit, quo TUAS manus DOMINE GRATIOSE exoculari queam. Quod vero TUUM, ILLUSTRISIME DOMINE COMES in me desiderium et mandatum concernit, de Iuvene Felfaluti (!) voluissem quidem huic et consulere et opem quamcunque possibilem ferre. noluit vero, quantum expertus sum, acceptare aliquoties oblatam fidem, dexteritatem et promptitudinem meam, qui, dum amicissimi mei Domini Collegae principii, a meis quantis per dissentientibus, adjuravit, forte e necessitate et fide esse reputavit, quo me plane non conveniat, licet e quidem illum aliquoties ad me humaniter invitare iuraverim: an me pro infideli agnoverit, adeoque ne personam suam mihi ostendere cordi habuerit, nescio an dubitem. Sed juro omnem fidem quam possum, et quam debeo Deo et Patronis et amicis. Excuso propterea omni submissione, quod TUUM ILLUSTRISIME DOMINE COMES mandatum infructuose excurrerit: non mea sed

studiosi culpa est: Reservabis aliquando Gratiam, judicandi de Dn. Papai juniori, cum Dn. Ajtai, qvos meos agnosco, et hoc Felfaluti cujus animus forte magis in curiosa et speciosa, quam utilia, salutaria et necessaria immersus est. De Viro quodam Lipsiensi intermedio, cui litteras et commissiones nostras concedere et demandare queamus, quo et certius et citius promoveantur, submitte significo, quod talem procuraverim, nomine Gottfried Fenthol, habitantem cum inscriptione: in der Niclaus Strasse. Annitar omnibus viribus quo officia mea Gratioso Domino Comiti quantum possum sincere et constanter obtester. Superest ut adhuc obsequiosissima reverentia ab Illustrissimo Domino Comite perconter, qua occasione in aula Sacratissimae Caesareae Majestatis quvisquam caractere et officio Comitum Palatini Caesarei beari queat: etenim dum per plura tempora Medici Germaniae hoc caractere, quo praecipue Professores in academiis cum multo fructu et comodo uti possunt, participes facti fuerint, ita tangit me simplex et sincera voluptas, eodem etiam in usum proximi gaudendi: et dum Gratosissimum Dominum Comitem huic meo obsequiosissimo petito, consilio et opera succurrere posse, spero, ita adhuc obnixissime et submitte contendo, quo tenuitatem meam efflagitato tali consilio, opere et commendatione beare clementer gestiat. Non deero quin qualibet occasione observantiam meam atque summam reverentiam demisso animo significem et comprobem: qui, cum appreciatione omnis perennantis summae felicitatis et prosperitatis, persevero

ILLUSTRISSIMI ET MAGNIFICI DOMINI COMITIS
DOMINI GRATIOSI

obsequiosissimus Servus
Michael Albertj. Philos. et Med.
Doct. et Prof. Consil. reg.

Halae d. 4. Septembr. 1715.

LEGJELESEBB NEMES LELKŰ GRÓF ŰR, KEGYELMES URAM!

Csak néhány hét telt el azóta, hogy lesütött szemeimmel ismét megláthattam egy levelet, amely — mintegy az irántam tanúsított kegy jeleként — a LEGKEGYELMESEBB GRÓF ŰRTŐL érkezett. Tisztelettel fogadom a küldeményt, alázatos figyelemmel, de úgy gondolom, teljességgel méltatlanul kapok én ennyire fényes és ragyogó levelet. Mégis ismét merészkedem néhány igen tiszteletteljes kis sorral fordulni DICSŐSÉGES GRÓF ŰRHOZ, és vagyok bátor eme sorokban alázatos tiszteletemet odaadó lélekkel kifejezni. Mivel tudom, hogy NEMESLELKŰSÉGED igen igen önzetlen és a legnagyobb mértékben dicsérendő szándékkal a nemes tudomány-művelőknek némely hasznos dolgot illetően segítségükre lehetek, és tanácsokkal, intelmekkel lehetek szolgálatukra. Mások szerencséjének azért örülhetek, mert nekik is lehetőségük nyílik — egy ilyen rendkívüli mértékben kegyes uraság oltalmában és káprázatos kedvezése folytán — mind helytállni is, előrehaladni is, mind jeleskedni is, virágozni is a tudomány területén. Bárcsak az isteni kegyelem úgy akarna boldogítani engem, hogy megcsókolhassam, KEGYELMES URAM, a kezeidet! Ami pedig a fiatal Felfalusi ügyében hozzám intézett kívánságodból és megbízatásodból együttesen következik, LEGJELESEBB GRÓF ŰR: én ugyan megpróbáltam neki mind tanácsot adni, mind a lehetőségek szerint segítséget nyújtani neki, de ő — úgy vettem észre — nem akarta elfogadni többször is felajánlott hűségemet, őszinteségemet és szolgálatkészségemet. A fiatal Felfalusi egy kollégámnak a nézeteit tette magáévá, aki barátom, de a felfogása bizony erősen eltér az enyémtől. Talán a kollégám iránti elköltezett és hűség miatt gondolta úgy, hogy semmiképpen nem akart velem egyetérteni, jóllehet nem egy alkalommal nagyon is barátságosan meghívtam magamhoz. Persze az is lehet, hogy annyira hitetlennek tart engem, hogy ezért nem áll szándékában személyesen bemutatkozni; nem tudom. Mindezek ellenére én megígérem minden támogatást, amit csak nyújthatok, és amivel tartozom Istennek, patrónusomnak és barátaimnak.

Alázattal mentegetőzöm, hogy LEGJELESEBB GRÓF ÚR, megbízatásod sikertelen maradt: nem az én hibám, hanem a növendéké. Egyszer majd hálámat fogod nyugtázní, amiért véleményt alkothattam az ifjabb Pápai úrról, vele együtt Ajtai úrról — akiket híveimnek ismerék — és erről a Felfalusiról, akinek érdeklődése talán inkább az érdekes és tetszetős dolgok felé fordul, mint a hasznos, üdvös és szükségszerű dolgok irányába. Most egy bizonyos lipcsei közvetítő férfiúról írok alázattal, akire rábizhatjuk leveleinket és egyéb küldeményeinket; aki biztonságosabban is, gyorsabban is mozdíthatja előre levelezésünk ügyét. Ez az úr, akiről ilyen célból gondoskodtam, Gottfried Fenthol, a Nikolaus utcában lakik. Minden erómmel arra törekszem, hogy szolgálataimat, amennyire csak tólem telik, Kegyelmes Gróf Úrnak őszintén és állhatatosan felajánlhassam.

Hátravan még, hogy — most is a legengedelmesebb tisztelettel — megtudakoljam LEGJELESEBB GRÓF ÚRTÓL a következő dolgot: Miképpen részesülhet valaki abban a boldogságban, hogy császári palotagróf címmel és hivatallal bekerüljön a Legszentebb Császári Felsőg udvarába? Tudniillik: mivel a németországi orvosok azzal a címmel amivel elsősorban az akadémiai professzorok nagy haszonnal és nyereséggel élhetnek — már régóta részesülnek a fenti kitüntetésben, engem is csábít az az egyszerű és becsületes vágy, hogy ugyanilyen állásnak örvendezhessek a közeljövőben. És amíg reménykedem abban, hogy Legkegyesebb Gróf Úr eme igen alázatos kérésemet jószándékával és közbenjárásával támogatni tudja, még mindig igen kitartóan, de a lehető legszerényebben szeretném elérni, hogy Uraságod valami célravezető meggondolással, csekélyke fáradozással és ajánlásával mozdítsa előre ügyemet, és ezáltal óhajtja kegyesen szerény személyemet boldogítani. Minden erómmel azon vagyok, hogy amikor csak alkalom adódik rá, figyelmességemnek és legnagyobb tiszteletemnek tanújelét adhassam és ezen érzületeimet bizonyíthassam. Olyan dologért esedezem, ami egész életemre a legnagyobb boldogságot és sikert jelentené nekem, aki továbbra is a legkitartóbban maradok

LEGJELESEBB ÉS NEMES LELKŰ GRÓF ÚRNAK,
KEGYELMES URAMNAK

legengedelmesebb szolgálja,
Michael Alberti,
a bölcsélet és az orvosi tudományok
doktora, fejedelmi tanácsadó professzor

Halléban,
1715. szeptemberének 4. napján

188.

Nagyenyed, 1716. augusztus 22.

Celeberrimo Doctori salutem plurimam, & benedictionis
Divinae exuberantiam.
Reverende Domine, Fautor noster aestimatissime.

Si gratitudinis erga benefactorem, primum momentum est in beneficiario, uti beneficio, quod ille gratanter obtulit, non immerito ingratitude notam incurrisse forsán, rerum momenta utcunqúe ponderantibus videbimur, cum tanti benefactoris Principis, tam pii, tam erga literas peregre dissitas propensi et calentissimi beneficiium, beneficiario vacuum sinimus. Verum enimvero, quia confidimus Vos, et Te imprimis Vir pientissime, non eo in nos duci animo, quo non omnes defectus in meliorem sensum interpretari velis, nec ea esse prudentia, qua non captato a longo locorum intervallo argumento quin etiam rerum nostrarum minaciore in dies inclinatione, defectum istum excusatum eas, facile nos ab isto ingratitude crimine apud Vos absolutos credimus.

Qua spe freti, tanto fidentius Tibi ac per Te, Vir pientissime, iis quorum curae id interest, exhibebimus praesentium exhibitorem ingenuum juvenem D. Stephanum Enjedi, loco Domini Samuelis Aszalai, a primo ad Vos adventus tempore ex demenso beneficii Regii intra annum alendum. Nimirum censuimus eum sive

ingentia beati Parentis merita spectentur; sive quod hic ad rem facit magis, amplum & capax juvenis ingenium, quod in omnigenis scientiis, Theologicis puta, Philologicis & Philosophicis satis superque pro hac nostra arena se exercuit; sive morum moderatio; non praeter mentem piissimi benefactoris, ad illius beneficii usuram adhibitum iri. Siquidem etiam virorum multifariae eruditionis copiam nostrae Scholae vel maxime exigunt, qui ad Scholaria munia rite aliquando obeunda, decedentibus videlicet aliis, promoveantur. Atque igitur eidem omnium scientiarum latices captandos, ipsamque etiam Medicinam ex professo tractandam demandavimus, siquidem per praxin Medicam plurimum emolumenti rei literariae allatum iri experimento didicimus. Unde veterum peregrinorum nostratium Theologorum plerosque, Theologico suo studio Medicum adjunxisse observamus, non modicamque utilitatem exinde ipsi quoque veritatis propagationi collatam fuisse. Idem & hodie nonnulli factu sibi necessarium esse ducunt.

Offerimus simul Tibi Venerande Domine alium, qui in Belgio peregre est, nomine Colomannum Barótium, Alumnum non secus Collegii nostri, multa commendatione dignum, quem Domino Andreae Kibedio, qui ex tenore commendatitiarum suarum, usura beneficii, jam decessurus est, successorem declaramus, cui proinde idem D. Kibedi, supervenienti extemplo cedere tenebitur. Atque idem similiter annum praebendam pecuniae statis suis temporibus pia Tua cura percipiat. Uterque autem obligati sumo non prius e Vestra Academia discedere, quam aut novos successores viderint, aut de iis propediem ad Vos perventuris certa spes Vobis porrigatur. Dabimus autem operam, si Deo in nos benigno ulterius esse lubeat, ut futuro anno duos his submittamus, nec posthac ejusmodi hiatus fiant, quales Dominus Sóljmosi & Dominus Aszalai nobis caussati sunt. Faxit interim Deus, ut Serenissimi Regis benefactoris nostri ejusque Serenissimae Familiae felicitati, vestrae Academiae magnitudini, Tuaeque Vir pientissime ac Tuorum incolumitati, diu nostro Collegio gratulari liceat. Dabamus e nostro Betleniano quod est Enyedini Transylvanorum Anno Christi MDCCXVI. Die 22 Augusti Stylo Gregoriano. Venerandi Tui nominis

addictissimi cultores, collegii Betleniani

Professores

Curator

Franciscus Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. et L. Gr. P. P. mpria
Petrus Szilágyi St. Theol. Philosophiae, ac
Linguarum Orientalium Professor, ms

Stephanus Gjula Szigetiensis S.S.T.P.mpr.

Cim: Plurimum Reverendo Domino Theologiae Doctori, D. Bartholdo Holtzfus, inclyta Francofurtensi Academia in sua Facultate Professori, Domino nobis semper observando.

[A levél Szigethi Gyula István kézírása.]

Nagyhirű Doktor Urunkat szeretettel üdvözljük, kívánjuk, részesítse Isten bőséges áldásában!

Tiszteletre méltó Urunk, igen nagyra becsült oltalmazónk!

Ha a jötevé iránti hála legtermészetesebb megnyilvánulása az, hogy a kitüntetett él is a kegyel, amiben pártfogója jóindulatúan részesítette, a dolgot mérlegelők szemében joggal tűnhet úgy, hogy hálátlanságunknak adjuk tanújelét, amikor egy ilyen tekintélyes uraság, egy ilyen jóságos, a külföldön tartózkodókat ilyen lankadatlan buzgalommal segítő férfiú által felajánlott támogatást nem veszünk igénybe a rászoruló érdekében. Valójában pedig felette bizunk Bennetek, de különösen Benned, legkegyesebb férfiú, hogy oly érzelmet tápláltok irányunkban, mely minden fogyatkozást jóra magyaráz, és bölcsességével megtalálja az okot abban, hogy vidékeink távol fekszenek egymástól, hogy ügyünk állása a napok múltával egyre fenyegetőbbre fordul, ebben megmentést találtak a hibára, és reméljük, hogy könnyen fölmentetek minket a hálátlanság vádja alól.

Bízzván eme reménységünkben, annál bátrabban ajánljuk figyelmedbe — és általad, jószágos férfiú, mindazok figyelmébe, akikre tartozik az ügy — jelen sorok átadóóját, a kiváló fiatalembert, Enyedi István urat, hogy Aszalai Sámuel úr helyett a hozzád való megérkezéstől számított egy évig élvezze a királyi kegyet. Őt jelöltük erre a kitüntetésre, részint derék atyjának az érdemei miatt, részint, ami döntően befolyásolta elhatározásunkat: a fiatalember tehetsége — amelyet eddig is a legkülönbözőbb tudományokban, például a teológiában, a filológiában és a filozófiában gyakorolt — mély és fogékony, erkölcsre kiváló. Mindenesetre a legnagyobb jótévő elképzelésének megfelel, ha hasznosítja ezt a jótéteményt.

Még ha iskolánk nagy számban is bocsájt útjukra sokoldalúan képzett fiatal embereket, akik egyszer majd vállalhatják a tanítói hivatalt, ha tudniillik majd a többiek megfogytakoznak. Elrendeltük tehát, hogy a különböző tudományok cseppjei összegyűjtögetése mellett fordítsanak gondot az orvostudomány alapos tanulmányozására is, mert tapasztalatból megtanultuk, hogy az orvosi gyakorlat az irodalomnak is javára szolgál. Ezért gondunk van rá, hogy régebbi teológus peregrinusaink nagy része, teológiai tanulmányai mellé vegye fel az orvosi tárgyakat is, mivel ezek révén az igaz tanok hirdetése mellett egyéb, nem elhanyagolható hasznos ismeretekre is szert tesznek. Némelyek ezt ma is szükségesnek tartják maguknak.

Egyszersmind figyelmedbe ajánlunk, tiszteletre méltó urunk, más valakit is, aki most Belgiumban tanul, Baróti Kálmán a neve. Ő is kollégiumunk ösztöndíjasa, méltó a legmelegebb ajánlásra. Kibédi András helyére jelöltük ki, aki saját nyilatkozata szerint már nem él tovább az ösztöndíjjal. Kibédi úr köteles tehát az őt felváltó Barótinak azonnal átadni a helyét. Baróti — a korábbiakhoz hasonlóan — az egy évre járó pénzüsszeget a megfelelő időben a Te kegyes gondoskodásod nyomán fogja megkapni. Mindkettőjüknek csak akkor szabad elhagyni akadémiátokat, ha már találkoztak utódaikkal, vagy ha legfeljebb egy-két nappal előbb már biztos híred van a hozzád igyekvőkről. Ha Isten kedvezni fog nekünk, és kegyeskedik az eddigieknél jobban szerencsétetni bennünket, gondoskodunk róla, hogy jövőre a mostaniak mellé még két növendéket küldjünk, nehogy majd olyan úr keletkezzék, amelyet Solymosi úr és Aszalai úr okozott nekünk. Adja Isten, hogy kollégiumunk nevében sokáig örvendezhessünk a mi jótévőnk, a felséges király, valamint kedves családja szerencsés állapotának, akadémiátok virágzásának, és legkegyelmesebb férfiú, mind a Te, mind egész családod jó egészségének.

Irtuk a mi Bethlen Kollégiumunkból, ami az erdélyi Enyeden van, a Gergely-naptár szerinti Krisztus 1716. éve augusztusának 22. napján, nagyrabecsült nevednek legodaadóbb tisztelői, a Bethlen Kollégium professzorai

Pápai Páriz Ferenc orvos-doktor, a fizika és a görög nyelv professzora, Szilágyi Péter, a szent teológia, a filozófia és keleti nyelvek professzora, Szigeti Gyula István, a szent teológia professzora, és a Kollégium Gondnoka

189.

Nagyenyed, 1716. augusztus 22.

Viris, cujusunque Ordinis, Status, ac Dignitatis, quibus praesentes exhibitae sunt, cumprimi autem Academiarum Rectoribus, ac Professoribus, Salutem, atque officiorum nostrorum promptitudinem.

Nemo Literator, non, Literatores amat, et quo quisque literatior revera est, tanto impensius in Literatos bene est animatus, E converso, quo quis literarum studiosior esse praedicatur, tanto amandum eum promptius & liberalius esse, certissimum est.

Quocirca, praesentium exhibitorem D. Stephanum Enjedi, magni, dum viveret *γραμματεὸς*, et multis annis Theologiae in Betleniano isthoc Professoris laudatissimi *παῖδα*, apud vos peregrinum, tanto fidentius bonis quibusque & bonarum literarum amatoribus commendamus, quanto eos literarum studiis usque ad ravim immersos praesumimus magis, quanto vice versa de hoc, Discipulo antehac nostro, apud vos, de meliori in ipso nota testari. Qui sane, pro amplissima ingenii capacitate, eo est affectus meliorum scientiarum desiderio, ut non contentus unius aut alterius professionis pomoeriis, in omnium (quorum gustum in nostris Scholis vendibilem habuit) scientiarum campos sagax ingenium diffunderet. Ut adeo non dubitemus in exterarum Academiarum latifundiis, vestris illis omnigenarum literarum mercatu celebribus emporiis, eam ipsum collecturum & ad nos allaturum pretiosissimarum artium mercem, qua insigniter onustus, ad Ecclesiae commodum, certe ad Scholarum (sicubi defectus Docentium suplendus fuerit) ornamentum, ipse cum peregre allatis varietatibus, Musis venalis prostet.

Excipite igitur istum serena fronte, bonisque nostris in eo conatibus assurgere, pro eo quo in literas et Literatos ducimini affectu, non dedignemini, idque tanto diligentius facite, quanto in Patria: misera nostra, literariam rem inclinatam, et vel ipsis minis proximi interitus, quas vicina heu nimis! barbarorum arma nobis intendant, fatis jam accisam ac labefactatam, faciles praesagitjs animo. Vobis vero & Vestris Musis, optimi Viri, utinam Dii meliora diu, ardentem precamur. Dabamus e Betleniano nostro Eniedini

Transylvanorum A 1716 22 Aug.

Venerandi ac Clarissimi Vestri nominis observantissimi
Collegii Betleniani

Professores

Franciscus Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. et L. Gr. P. P. mpr

Petrus Szilágyi St. Th. Philosophiae,

ac *Lingvarum Orientalium* Professor Ordinarius ms
Curator Stephanus Gyula Szigetiensi
S.S.T.P. mpr.

[A levél Szigethi Gyula István kézírása.]

Bármilyen Rendű, Rangú és Méltóságú Férfiúknak, akikhez mostani levelünk eljut, elsősorban pedig az Akadémiák Rektorainak és Professzorainak Üdvözlétünket küldjük és készéges elkötelezettségünket fejezzük ki.

Mindegyik tudós ember szereti a tudósokat és valóban ki-ki minél tudósabb, annál jelentősebb mértékben viseltetik jó érzéssel a művelt emberek iránt. Fordítva a legbizonyosabb, minél inkább magasztalnak valakit, hogy a tudomány iránt igyekvőbb, annál nyilvánvalóbban és illendőbben méltó a szeretetre.

Ezért a jelen sorok átadóját, Enyedi István Urat, a nagy nyelvtudósnak, a Bethlen Kollégium sok éven át igen magasztalt teológiai professzorának fiát, aki nálatok peregrinus, annál bátrabban ajánljuk minden jóra való ember és a jeles tudományok képviselőinek, minél inkább elképzeljük azt, hogy ők a lehető legmélyebbre merültek a tudományok művelésében, és különösen minél inkább feltételezzük hajdani tanítványunkról, hogy nálatok a legjobb tanúbizonyosságot adja felkészültségéről. Valóban, hatalmas szellemi befogadóképességének megfelelően a jelesebb tudományok iránt oly heves vágy ébredt benne, hogy nem elégedett meg az egyik vagy a másik nyújtotta lehetőségekkel, hanem minden tudomány területén (amelyekből tetszetős izelítőt kapott iskoláinkban), kipróbálta éleseszű tehetőségét.

Éppen úgy, hogy nem kételkedünk abban, hogy a külföldi Akadémiákon, így a tietekén is mindenféle tudományok közvetítésével foglalkoznak (mint az élénk forgalmú vásárhelyeken kereskedéssel), hasonlóképpen bizonyosra vesszük, hogy jeöltünk össze fogja gyűjteni és a mi hasznunkra fogja fordítani jutalmát, amelyet kiválóan magába szívott, pontosabban: az Egyház javára, valamint az Iskolák ékességére fogja fordítani (ha valahol oktatóban betöltendő hiány mutatkozik), a külföldön megszerzett sokoldalú ismereteket, az átadható művészeteket, tudomá-

nyokat. Tehát fogadjátok őt derűs arckifejezéssel, ne utasítsátok el a mi benne testet öltő próbálkozásainkat, ne vonakodjatok érte olyan érzelmekkel viseltetni, mint amilyennel a tudományok és a tudományok művelői iránt szoktatok, és ezt annál gondosabban tegyétek, minél könnyebben megsejtitek, hogy szerencsétlen Hazánkban a tudományok ügye aláhanyatlott, és még mind a közeli pusztulás fenyegetéseitől — ó jaj, az ellenség közvetlen szomszédságból támad fegyvereivel ránk! — mind a balsorstól más ügyis meggyengült és megrendült a tudomány ügye. De Nektek, miként Múzsáitoknak, Legkiválóbb Férfiak, bárcsak továbbra is kedvezne az Isten, ezért szüntelenül könyörgünk. Írtuk a mi Enyedi Bethlen Kollégiumunkból

Erdély 1716. augusztus 22.

a Ti Tiszteletre méltó és Leghíresebb neveitek

buzgón figyelemmel kísérő Bethlen Kollégium Professzorai:
Pápai Páriz Ferenc, az Orvostudományok doktora, a Fizika és Görög Nyelv
Professzora sk.
Szilágyi Péter a Szent Teológia, Filozófia és
Keleti Nyelvek Rendes Professzora sk.
Szigeti Gyula István a Legszentebb Teológia Professzora

190.

Franeker, 1716. szeptember 11.

Illustrissimo Domino, Sacri Romani Imperij Comiti de Szek, D. D. Alexandro
Teleki,
Illustris Collegij Reformatorem N. Enyediensis, nec non Ecclesiae Saxopolitanae,
Curatori Primario Vigilantissimo, S. P. D.
Ruardus Andala
S. S. Theol. et Phil. Professor in Academia Franequerana.

Pietate erga Deum, christiana charitate erga fratres, et studio rem Academicam promovendi inductus pro vestris afflictis et peregrinis Hungaris aliquoties Illustrissime Comes apud Illustres Ordines, vel Ordinum Deputatos, Patriae et Academiae Proceres, intercessi quodque rogavi, benigne impetravi. Tandem currenti calcar addidisti, quando non tantum ad Illustres Ordines exaratas literas mihi tradendas curasti, verum etiam me dignatus es literis Tuo nomine per Clar. et Reverendum D. Jablonski ad me scriptis, insuperque me devinxisti munera Vini Hungarici heic rarissimi mihi oblato, e tam longinqua regione non obstante maxima itineris molestia huc allato. Pro qua prolixa erga me voluntate gratias Tibi ago Illustrissime Comes, quantas possum maximas. Gratum meum animum ipso facto lubens testatum facere vehementer desiderabam. Quo circa primam captavi occasionem Tuas literas Illustribus Ordinibus exhibendi, Addito libello supplice pro Optimis Viris merito a Te commendatis, et paucis alijs. Nisi casus quidam intervenisset, brevi habuissemus optatum eventum. Vir quidam Amplissimus, cui totum negotium commendaveram, quique admodum favebat, et auctoritate pollebat, transfertur et evocatur ex eo consensu in aliud Collegium, ut suppleret locum defuncti. Haec prima longioris morae fuit causa. Calamitas nostrae patriae, quam 100 000 jumentorum interitus peperit, effecit, ut difficilium postea quid impetrari potuerit, et ut ego minus tuto urgere potuerim, veritus ne repulsam paterer. Tandem tamen verno tempore hujus anni novum libellum supplicem exhibui, validissimasque rationes addidi. Hinc Ordines sententiam Amplissimorum Academiae Curatorum rogarunt; quod ego vehementer optabam; ipsos enim in consilium adhibueram, eosque habebam fautores. Ergo 6 die Junij hujus anni Illustres Ordines quinque sive Transylvanis, sive Hungaris, decreverunt et concesserunt liberam Bursam, in qua singuli bis de die gratis cibum capere queant; ita ut si uni decedant, alij in eorum locum succedant. Per Dei gratiam igitur habemus tandem finem optatum. Fruentur eo beneficio, qui maxime eo indigent, quantum judicare poterimus, vel ex literis et testimonijs eorum cognoscere. Si igitur Illustris Comes, cujus literae meae sollicitationi magnum pondus adjecerunt, habeat aliquando unum vel alterum: quem

commendet, ejus rationem ut quam maxime habeamus, summa aequitas postulat, ita tamen ut alij minime excludantur. Ante certum eventum respondere nihil potui, quod admodum male me habebat. Quod superest, Deum precor, ut afflictiae vestrae patriae tandem succurrat, opem ferat, reddat pacem, tranquillitatem, libertatem, liberumque verae Religionis exercitium; ut superstitem esse velit, salvum et incolumem, Te Illustrissime Comes, cum Illustribus Fratribus aliisque adhuc reliqui sunt rei Reformatae Curatoribus et Antistitibus, ad seram aetatem in bonum Ecclesiarum; Academiarum, sive Collegiorum, quae sunt in vestra Patria. Utinam Deus brevi provideat et veniat. Vale longum Illustrissime Comes. Quod voveo Franequeræ Frisiorum A. D. 3 Id. Sept.

Anno MDCCXVI.

Legjelesebb Úrnak, a Szent Római Birodalom Széki Grófjának
a Reformátusok Jeles Nagyenvedi Kollégiumának,
valamint a Szászvárosi Egyház legfáradhatatlanabb
tekintélyes Gondnokának

Legszívélyesebb üdvözlését küldi Ruardus Andala, a Franekeri Akadémia, a Legszentebb Teológia és Filozófia professzora.

Az Isten iránti odaadástól, testvéreim iránti keresztyéni szeretettől, és az akadémiái ügyek előmozdításának vágyától indítva, Legjelesebb Gróf, néhányszor javasoltam, és jóindulatúan kieszközöltem a Jeles Rendeknél, vagy a Rendek Képviselőinél, valamint a Haza és az Akadémia Főembereinél, hogy a ti hányatott sorsú peregrinus magyarjaitokért közbenjárjak. Végül is nyitott kapukat döngéttél, amikor nemcsak a Jeles Rendekhez írt levelet adtad át nekem, hanem engem is méltattál egy levélre, amelyet a Te nevedben a híres és tiszteletreméltó Jablonszki Úr írt hozzám, ráadásul lekötöztél azzal, hogy nálunk igen ritka Magyar Borral ajándékoztál meg, amelyet oly távoli vidékről az igen kényelmetlen út ellenére küldtél. Ezért az irántam készséges érzületért oly nagy köszönetet mondok Neked, Legjelesebb Gróf, amekkora tölem telik. Örvendezve eme cselekedettől, sürgősen óhajtottam hálás lelkületemet tanúsítani. Ezért az első alkalmat megragadtam, hogy a Te leveled a legjelesebb Rendnek bemutassam, mellékelve a Legkiválóbb Férfiak érdekében — akiket Te méltán ajánlottál —, és még néhány másik érdekében könyörgő iratot. És ha egy véletlen baleset nem jött volna közbe, rövid idő alatt a legkedvezőbb végkifejletnek örvehdhattünk volna. Egy bizonyos igen Nagyszerű Férfiút, akire az egész ügyletet rábízta, és aki nagyon támogatóan lépett föl, és tekintélye miatt sokra volt képes, áthelyeznek, és ebből a gyülekezetből egy másik Kollégiumba szölitják, hogy egy elhunyt helyét pótolja. Ez volt a hosszabb késedelem első oka. A hazámat ért csapás is előidézte (minthogy 100.000 igásmarha elpusztult), hogy ez után nehezebb volt valamit is elérni, és hogy kevésbé bátran tudtam sürgetni, félttem, hogy visszautasítanak. Végül mégis ez év tavaszán új kérelmező iratot mutattam be, és a leghatásosabb megokolásokat fűztem hozzá. Ezután a Rendek az Akadémia Legnagyszerűbb előjáróinak véleményét kérték: Ezt nagyon kívántam, ugyanis a tanácskozásba már ezeket is belevontam és megnyertem támogatásukat. Tehát ez év június 6-án a Jeles Rendek megszavazták és biztosították 5 akár erdélyinek, akár magyarnak az ingyenes étkezését, ahol mindegyik naponta kétszer ingyen ételt kaphat, mégpedig úgy, hogy ha egyesek eltávoznak, mások léphetnek az ő helyükbe. Isten kegyelméből tehát végre a lehető legjobban végződött a dolog számunkra. Élvezzék e kedvezményt, akiknek erre leginkább szükségük van, amennyire mi megítélhetjük, vagy leveleikből és nyilatkozataikból megismerhetjük őket. Ha tehát a Jeles Grófnak, akinek levele nagy teherként fokozta nyugtalanságomat, néha lenne egy vagy két embere, akiket ajánlana, azokat a lehető legjobban figyelembe vesszük, mégis úgy, ahogy a legnagyobbn méltányosság megkívánja ezt, hogy másokat semmiképpen sem utasítsanak el. A biztos siker előtt nem tudtam válaszolni, ami nagyon rosszul esett. Különben imádkozom Istenhez, hogy a ti lesújtott házatok segítségére siessen, támogassa, visszaállítsa a békét, nyugalmat, szabadságot, az igaz vallás szabad gyakorlását; bárcsak akarná Isten, hogy Te, Legjelesebb Gróf, épen és egészségesen életben maradj a Legjelesebb Barátokkal együtt, és másokkal, akik mostanáig a

Református ügy vezetőinek, előjáróinak, Hazátokban lévő Egyházak, Akadémiának, vagy Kollégiumok javára a kegyetlen időszak alatt megmaradtak. Bárcsak Isten rövid időn belül gondoskodna és eljönne! Sokáig élj boldogan, Legjelesebb Gróf!

Amit kívánok a Friziai Franekerében
szeptember 11-én, az 1716. évben.

191.

Halle, 1716. október 7.

ILLUSTRISSE DOMINE COMES DOMINE GRATIOSISSE

Litterae, quibus Eminentissima TUA Dignitas meam tenuitatem iterato dignari gratiose placuit, et quae de XVI Augusti emissae fuerant, ad me tandem d. VI. Septembr. pervenerunt. Ob id humillimas TIBI ILLUSTRISSE DOMINE COMES persolvo gratias, quod indignum me TUA Gratia beare non desistas: gaudeo insuper de toto corde quod Omnipotens DEUS sacram TUAM Personam sub alis benedictionis et clementiae SUAE conservaverit: precor itidem devotissimo animo, ut almus Creator in TE perennem salutem, prosperitatem et benedictionem largissime effundat: mihi vero perpetuam Gratiam ab Illustrissimo DOMINO COMITE demississime expeto. Quod vero jam commendatum Dominum Enjedinum attinet, laborabo omnino quibus vis viribus, quo ejus studiis promovendis opellam nostram comprobem: neque deerimus, quin, quamprimum fieri poterit, eidem cum beneficio Mensae adistamus: spero interim quod piis et sinceris monitis aeternam et temporalem illius felicitatem concernentibus, fideliter sit obtemperaturus, ita ex utraque parte salutarem scopum certius assequemur. DOMINUS FEFALUSIUS qui hactenus assidue me convenit et audivit, accepit hac occasione transmissas pecunias, dolet vero quod in moneta minori Transylvanica dispendium quoddam pati debeat, quia valor illius non in tanto pretio est in nostris locis, ac forte alibi est: cogitat interea praedictus Fefalusius hac hieme apud nos commorari, et forte post-hac in Patriam reverti. Peregrini nostri Papai et Ajtai hoc tempore adhuc in Anglia degunt; Potentissimus vero Rex Angliae pro tempore adhuc Hannoverae moratur, neque constat, quam primum Regia Majestas Angliam reverti cogitet: Junior filius Papai hoc tempore ut audivi etiam Londini in Anglia est, et Lugdunum redire cogitat. Quibus ipsis hac vice abrumo et GRATIOSISSIMUM DOMINUM DEO propitio devote commendo persistens

ILLUSTRISSE DOMINI COMITIS DOMINI GRATIOSISSE

Servus humillimus
Albertj.

Halae. d. VII. Octobr. 1716.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, LEGKEGYELMESEBB URAM!

A levél, amelyre Kiváló Méltóságodnak úgy tetszett, hogy csekélységet kegyesen ismét méltónak érdemesítse, és amely augusztus 14-én kelt, szeptember 6-án végre megérkezett hozzám. A legalázatosabb köszönetemet fejezem ki NEKED, LEGJELESEBB GRÓF ÚR, amiért nem hagysz fel azzal, hogy arra nem érdemes személyemet kegyeddel boldogítsd. Továbbá teljes szívemből örvendek, amiért tiszteletre méltó SZEMÉLYEDET a Mindenható ISTEN áldásának és kegyelmének védőszárnyai alatt megóvta. Azért könyörgök igen áhítatos lélekkel, hogy a jóságos Teremtő a lehető legbőségesebben halmozzon el TÉGED soha el nem múltó egészséggel, sikerekkel és áldásával; magamnak pedig Legjelesebb GRÓF ÚR folytonos jóindulatáért foháskodom igen alázatosan. Ami pedig Enyedi urat illeti, akit már figyelmembe ajánlottál, minden erővel igyekezni fogok, hogy tanulmányainak se-

gítése érdekében egy kis fáradságot vállalhassak magamra. Igen határozottan azon leszek, hogy — amint csak lehet — az étkeztetés kedvezménye ügyében támogassam. Közben remélem, hogy az örök és időleges boldogságát illető jámbor és őszinte figyelmeztetések meg fogják őt fékezni, így a mindkét rész számára üdvös célkitűzéseket biztosabban valósítjuk meg. FELFALUSI ÚR, aki mindezüdig folyamatosan látogatta előadásaimat és hallgatott engem, megkapta az ez alkalommal küldött pénzt. Fájjalja, hogy az erdélyi aprópénzt pazarolnia kell, mivel annak értéke nem tesz ki annyit a mi vidékünkön, mint amennyit talán máshol. A fent említett Felfalusi mégis azon gondolkozik, hogy ezt a telet még nálunk töltsi, és talán aztán tér vissza hazájába. Másik két peregrinusunk, Pápai és Ajtai ez idő szerint még mindig Angliában tartózkodik. Anglia hatalmas királya pedig most Hannoverben időzik, nem lehet tudni, mikor gondol a Királyi Felség az Angliába való hazatérésre. Az ifjabb Pápai-fiú most is Angliában van, Londonban, ahogy hallottam, és abban töri a fejét, hogy visszautazik Leidenbe. De most már mindezekről nem írok többet, hanem LEGKEGYELMESEBB URAMAT jámborul ISTEN kegyelmébe ajánlom, maradva továbbra is

LEGJELESEBB GRÓF ÚRNAK, LEGKEGYELMESEBB URAMNAK

legalázatosabb szolgája.
Alberti

Halléban,
1716 októberének 7. napján

192.

Halle, 1717. január 30.

Illustrissime et Excellentissime DOMINE COMES
Domine et Maecenas Gratioso.

Non deeris Illustrissime Domine Comes pro summa TUA Clementia quoniam praesentis meae compellationi gratioso ignoscas, sed ut humiliter precor meam tenuitatem Benevolentia et Patrocínio Tuo dignaberis. Quanta enim mihi affulgeat felicitas, quod literis quibusdam Gratosum Dominum Comitem adire licuerit, quod quod hac fortuna constanter frui gestio, quo imposterum Gratia Tua beer et exorner. Non desistas precor Maecenas Summe meam humilitatem fulgentissima Tua Benevolentia condecorare et felicitare. Interea valde et ex toto animo doleo, quod Celeberrimus Papai Pater tam repentina et inopinata imo praematura morte e numero viventium sublatus fuerit, de quo calidissimis votis anhelavi, quo anima divina voluntas diutius concesserit, ut qualibet animi et corporis integritate instructus, inter vivos morari valuerit. Nullas moras nexi, sed lugubre et funerale hoc nuncium ad Iunioem Papai Medicum qui Londini commoratur literis fugitivis attuli, sed hactenus ab eodem nullas responsorias obtinui unde impraesentiarum mihi non constat, quo et ubi locorum ipse cum Domino Aitai populari nunc degat, neque mihi ullae literae ad manus sunt, quas vel in Transylvaniam vel Angliam mittere debeam.

Sed audeo hac vice iterato humiles quosdam preces ad gratiosas Tuas aures deferre, spe illa fretus, quo petitis meis annuere velis. Ab aliquo circumacto tempore significavi, quomodo a Sacratissima Caesarea Majestate quidam Germaniae literati tum Medici tum Iuris consulti titulo et caractere Comitum Palatini Caesarei beentur, quo in studio suo literario uti aliquo modo, et in aliquibus casibus possunt: dum itaque mea tenuitas pro tempore et ab aliquot annis membrum Academiae Caesareae Naturae Curiosorum existit, ita Illustrissimum Dominum Comitem humiliter rogare volui, quo Ipse pro praepollenti sua autoritate in aula Caesarea Patrocínio et commendatione adsistere velit, ut hunc characterem impetrem. Forte Excellentissimus DN. Comes pro summa Sua Prudentia optimam inveniet methodum ad spartam hanc pertingendi: fortassis Splendidissimi Transylvanicae Domini Cancellarii qui in aula morantur Gratosi DN. Comitum aliam intercessionem ad optatum scopum promovebunt: agam si placuerit, et ad Celebratissimum Dominum Alvin-

ciam de eadem causa literas exarabo. Incitabit me talis Gratia et voti mei imperatio, qvo futuris temporibus, si Deus vires et vitam prolongabit, Transylvanis Studiosis qualibet possibili benevolentia et dexteritate adsim. Ceterum Excellentissimo Dn. Comiti omnem divinam benedictionem et aliam prosperitatem cordicitus apprecor, meque ILLIUS Summo Patrocinio humillime consecro et persisto

ILLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI DOMINI COMITIS
Domini Gratosi

humillimus
Michael Albertj.

Halae d. 30. Januarij
1717.

Legjelesebb és legkiválóbb Gróf Úr, kegyelmes pártfogó uram!

Bizonyára nem fogod elmulasztani, Legjelesebb Gróf Úr, hogy igen nagy jólelkűségedhez illően kegyesen megbocsásd mostani alkalmatlankodásomat. Alázatosan kérek, tartsd méltónak csekélységemet jóakaratra és pártfogásra. Milyen nagy szerencse ragyogott rám, hogy keresetlen soraimmal a kegyelmes gróf úrhoz fordulhatok! Szeretném továbbra is élvezni ezt a kitüntetést, hogy továbbra is lehessenek szerencsés kegyességében részesülni. Kérek, hatalmas pártfogóm, ne szűnj meg jelentéktelen személyemet legtündöklőbb jóindulatoddal beragyogni, és engem boldogítani!

Teljes szívemből, mélységesen fájlalom, hogy az igen nagy hírű idősebb Pápai a hirtelen és váratlan, mi több, korai halál az élők közül elragadta. Pedig magam is szenvedélyes imákat rebegtem, hogy a kegyes isteni szándék minél tovább tartsa őt sértetlen testtel és lélekkel az élők sorában. Egy percet sem késlekedtem, hanem ezt a gyászos halálhírt siető levélben hírül adtam az ifjabb Pápainak, az orvosnak, aki Londonban időzik, ez ideig azonban semmiféle választ nem kaptam tőle. Ezért egyelőre nem ismeretes előttem, hol lakik most honfitársával, Ajtai úrral együtt. Ezért nincs is most nálam semmilyen levél, amit akár Angliába, akár Erdélybe kellene továbbítanom.

Merészelem viszont ez alkalommal alázatos kérelmemet ismételtén Kegyelmed elé terjeszteni, abban a reményben bizakodva, hogy teljesíted azt. Nemrégiben értesültem róla, hogy néhány német tudós — mind orvosok, mind jogászok — a legszentebb császári felség kegyelméből a császári palotagróf címének és rangjának örvendezhet. A kitüntetettek e kegynek tudományos pályafutásuk során bizonyos esetekben különféle módokon nagy hasznát láthatják. Csekélységem jelenleg, néhány év óta a Császári Természettudományi Akadémia tagjának vallhatja magát, ezért volnék bátor legkiválóbb Gróf Urat a legalázatosabban megkérni: hatalmas tekintélyének latba vetésével a császári udvarban méltóztassék pártfogásával és ajánlásával támogatni engem, hogy a fent említett címet én is elnyerhessem. Legjelesebb Gróf Úr, igen nagy bölcsességével bizonyára megtalálja a legmegfelelőbb eljárást reményeim megvalósítására. Lehetséges, hogy Erdély legragyogóbb kancellár urai, akik az udvarban tartózkodnak, a kegyelmes Gróf Úr áldásos közbelépését az óhajtott cél érdekében előmozdíthatják. Ha jónak látja Gróf Úr, megteszem, hogy a nagy hírű Alvinci uramnak is írok levelet ugyanebben az ügyben. Kivánságom teljesülésének reménye és hálám fog buzdítani, hogy az elkövetkezendő időben — ha Isten megtart jó erőben és életemet meghosszabbítja — az erdélyi tanulóknak az elképzelhető legnagyobb jóakarattal és ügyességgel a segítségükre legyenek. Egyébként szívem mélyéből könyörgök a legkiválóbb Gróf Úr számára mindenre kiterjedő isteni áldásért és más boldogító dolgokért, magamat pedig a legalázatosabban ajánlom Gróf Úr határtalan jóindulatába és maradok

a legjelesebb és legkiválóbb Úrnak,
kegyelmes Gróf Uramnak legalázatosabb szolgája
Michael Alberti

Hallében, 1717 januárjának 30. napján.

Halle 1718. április 4.

ILLUSTRISSESSIME DOMINE COMES DOMINE GRATIOSE.

Multa circumacta sunt tempora, quibus lineolis aliquibus GRATIOSUM DOMINUM compellere non licuit: nolui etiam diutius morari, sed hac occasione submissionem et reverentiam meam contestari: et quemadmodum de divina benignitate spero quod hactenus ILLUSTRISSESSIMUM DN, COMITEM in constanti prosperitate et integritate conservaverit, ita eandem adhuc humillime veneror, quo hanc benedictionem in Splendidissimam TUAM Personam constanter effundat: de reliquo vero Gratiam TUAM, Tuumque Patrocinium pro mea tenuitate humiliter expeto, meamque reverentiam vicissim officiosissimo animo promitto. Ast licebit etiam DOMINE GRATIOSE hac occasione sollicitudinem meam de Medico Papai obtestari: jam sesquiennium transactum est, ubi ne verbulo quidem de hoc juveni certior factus fui; quid quod me hodie adhuc latet, ubi ipse hoc tempore degat, hic ad petitum et desiderium meum in Anglia pecunias quasdam, quae mihi Londini exsolvendae fuerant, collegit, et cum reversurus sit, adeoque Halam nostram revisurus, illas tradere promisit: sed cum per tantum temporis intervallum de laudato Iuvene quicquam rescire non licuerit, ob id ausus sum GRATIOSUM DOMINUM omni modestia adire et ex Eodem vitam huius Papai et praesentem moram percontari: Ignoscas itaque ILLUSTR. DN. COMES mihi temeritatem hanc, et si rogare licet de Gratia et Patrocinio Tuo certior me reddas: Literae forte apud Excell. et Illustr. Dn. Lib. Baronem de Holdeberg Viennae Plenipotentiarium Serenissim Electoris Hannoverani insinuari possunt, cujus Dominus Filius apud me est, qui frequentius literas abhinc obtinet: Et ita me denuo Gratiae Tuae obnixissime commendo utque persisto

ILLUSTRISSESSIMI ET GRATIOSI DOMINI COMITIS

servus humillimus
Michael Alberti
Consiliarius aulicus Reg.
Borussiae et Professor.

Halae d. 4. Aprilis 1718.

A boritékon Alberti kezével: Die adresse dieses Briefs in Wien ist bey dem Gen. Alvincio, Reformatorum in Transylvania Consiliario.

Teleki Sándor kezével: Alberti uram levele 4. Aprilis 1718 ban költ.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, KEGYELMES URAM!

Sok idő múlt el, mialatt nem volt módom KEGYELMES URAMHOZ néhány sorocskával fordulni: nem akartam tovább késlekedni, hanem ez alkalommal alázatomat és tiszteletemet bizonyítom, és amiként remélem, hogy az isteni jószág LEGJELESEBB GRÓF URAMAT mindeddig állandó jólétben és épségben megőrizte, úgy esdeklem továbbra is a legalázatosabban hozzá, hogy legragyogóbb SZEMÉLYEDRE folytonosan árássa ezt az áldást; egyébiránt pedig csekélységemhez mérten alázatosan áhítozom a TE Kegyedre és Pártfogásodra, viszonzásul a legkészségesebb szándékkal ajánlom tiszteletemet.

De szabad legyen ezen alkalommal, KEGYELMES URAM, az orvos Pápaival kapcsolatban nyugtalanságomat kifejeznem: ugyanis már másfél év telt el, mióta erről az ifjúról egy szónyi értesülést sem kaptam. Ma még az is rejtély előttem, hol él pillanatnyilag. Ő az én kérésemre és kívánságomra egy bizonyos összegnyi pénzt gyűjtött Angliában, amelyet Londonban kellett volna számomra kifizetnie, de megígérte, hogy visszatér és Hallénkat újra felkeresi, ezt a pénzt átadja; de mivel az említett ifjúról annyi ideig semmit sem lehetett megtudni, ezért merészkedtem a legillemtudóbban KEGYELMES URAMHOZ folyamodni, és eme Pápai sorsa és jelenlegi tartózkodása felől tudakozódni. Ennélfogva LEGJELESEBB GRÓF ÚR, bocsásd meg nekem ezt a vakmerőséget, és ha szabad kérem, biztosíts kegyelmedről és pártfogásodról.

A levelet talán a fenséges hannoveri választófejedelem bécsi teljhatalmú megbízottjára, a fenséges és kitűnő Holdebergi szabad báróra lehet bízni, akinek Fia környezetemben van, és elég gyakran kap onnan levelet. És ekként a legállhatatosabban újra jóindulatodba ajánlom magam, és maradok a Legjelesebb és Kegyelmes Gróf Úrnak

legalázatosabb szolgája
Michael Alberti
Poroszország Királyának
udvarnoka és Professor

Halléban
1718 áprilisának 4. napján.

194.

Franekar, 1720. április 3.

Illustrissimo et Generosissimo Principi,
D.D. Alexandro Teleki de Szék,
S. Romani Imperij Comiti,
S.P.D.
Ruardus Andala,
Theol. et Phil. Professor Ord.

Licet ordinario et etiam in praesentia satis multis negotijs et occupationibus sim distractus, committere tamen non potui, quin hanc occasionem captarem, et paucos ad Te, Illustrissime COMES, darem literas, quibus gratias Tibi maximas agerem pro benevolo, quo Tua Serenitas me prosequitur, affectu, pro humanissimis et officiosissimis, quas nuper accepi, literis, quibus me dignari voluisti; quibusque Tibi testificarer, me ad quaevis officia, licet quae praestare possum sint exigui momenti, semper fore promptissimum. [!] Juvenes Praestantissimi, qui a vobis ad nos veniunt; eo solent erga me speciatim esse affectu, (qui in Patria vestra ijs inspirari videtur.) ut per se meum reciprocum demereantur amoris affectum. Tales fuere qui jam a nobis discedunt, harum latores, D. St. Bodoki, et D. Georg. Szoboszlai; tales sunt praepresim etiam D. Wasarhelyi et D. Bibarcfalvi, qui adhuc nobiscum manent. Ceteroquin si vel tales minus essent, summa tamen Tua Humanitas efficeret, ut nulli officio deessem, quo prodesse possem, et inservire ijs, qui Illustri Tuo nomine mihi erunt commendati. Deum precor, ut tandem liberet afflictam vestram Patriam, ut misereatur Ecclesiae suae in ea gementis sub multiplice afflictione, et perpetuam in ea pacem et libertatem restituat; speciatim ut Te Serenissime Comes diu salvum et incolumem tanquam columnam Ecclesiae et Patriae superesse velit, omnique benedictione spiritali et corporali prosequatur, ad Nominis Divini gloriam et bonum Ecclesiae et Patriae. Vale longum Illustrissime Comes, et me Tuo amore et benevolentia dignari perge.

Dabam Franequerae A.D. 3. April. Anno MDCCXX.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Andala Vram levele Lejdabol — A 1720 — 3 — Apr.

A Legjelesebb és Legkegyelmesebb Főúrnak, Széki Teleki Sándor Úrnak,
a Szent Római Birodalom Grófjának a
legszívélyesebb üdvözlését küldi
Ruardus Andala, a teológia és a bölcsélet rendes professzora

Jóllehet, rendes és rendkívüli feladatomból és elfoglaltságomból eléggé lekötött, mégsem mellőzhetem el, hogy megragadjam ezt az alkalmat, és küldjek Neked, Legjelesebb Gróf Úr, egy rövidke levelet, melyben a leghálásabb köszönetemet szeretném kifejezni Neked, egyrészt azért a kedves jóakarataért, amelyet Méltóságod

írántam tanúsított, másrészt a minap megkapott igen-igen barátságos hangú és előzékenységről tanúskodó levélért, amellyel megtiszteltél engem. Levelemben azt is szeretném megerősíteni, hogy állandóan a legkészségesebben készen állok bármely szolgálatot elvállalni, ámbár csekély lehetőségeim csak kevés feladat végrehajtását engedik meg nekem. Azok az igen kiváló ifjak, akik Tőletek érkeznek hozzánk, különösképpen írántam egyfolytában olyan érzésekkel viseltetnek — bizonyára a Ti hazátokban szívták magukba ezeket —, hogy magától értetődően rászolgálnak az én szeretetteljes érzelmeimre. Ilyenek voltak azok is, akik már elmentek tőlünk — akik maguk helyett ajánlották ezeket a mostaniakat —, Bodoki István úr, Szoboszlai György úr; de különösen ilyen Vásárhelyi úr és Biharcsfalvi úr, akik most vannak nálunk. Egyébként még ha kevésbé lennének is ilyenek, a Te nyájasságod íránt tiszteletből nem mulasztanék el semmi olyan szívességtételt, amellyel a hasznukra lehetnék, és szolgálhatnék azoknak, akiket a Te híres nevedben ajánlottak figyelmembe. Könyörgök Istenhez, hogy végre valahára szabadítsa meg romlásba döntött hazátokat, és könyörüljön meg egyházán, amely ott sokszoros csapások terhét nyögi, és állítsa vissza az örökös békét és szabadságot. Istennek különösen azért a szándékáért könyörgök, hogy sokáig tartsa meg Gróf Urat egészségben és sértetlenül, mint az egyház és a haza oszlopát, és halmozza el az összes testi és lelki áldással isteni nevének dicsőségére, az egyház és a haza javára. Éljen sokáig boldogul, Legjelesebb Gróf Úr, és továbbra is tarts méltónak szeretetedre és jóindulatodra.

Írtam Franekerben, az 1720. év áprilisának 3. napján.

195.

Franeker, 1721. március 15.

Illustrissimo et Generosissimo Principi,
Alexandro Teleki de Szek,
S.R.J. Comiti Magnanimo,
S.P.D.
Ruardus Andala.

Literas, quibus me iterum dignatus es et honorasti, Illustrissime Comes, recte accepi. Viri, quos mihi commendasti, egregios, eruditos, pios, prius D. Ladislaum Biharcsfalvi, jam ante ad vos reducem, maxime D. Andream Wasarhelyi. h. t. etiam patrios lares repetiturum, postea Petrum Kovasznai. Tua commendatione dignissimos cognovi et expertus sum. Hi etiam fuere mihi commendatissimi; uti et quamoptime in me affecti meum affectum et amorem meriti sunt. Sed id unum doleo, Vir Illustris, quod saepe non tam cito ac quidem vellemus indigis et quidem eo beneficio dignissimis prodesse queamus. Hinc quidam ante tempus constitutum, quia locus non vacat, discedere coguntur; et alij patienter opportunitatem temporis exspectant. Hoc posteriore incommodo pressus huc usque etiam fuit Egregius et modestissimus Vir Petrus Kovasznai: qui tamen ut hac occasione in beneficium succedat, omnibus viribus allaborabo. Rogatum Te velim, Illustrissime Comes, hanc de me opinionem habeas et serves, me omnem semper operam esse daturum, ut bene affectus sim et me esse ostendam erga Vestros Hungaros et Transsylvanos, speciatim qui a Te mihi erunt commendati. Hoc pietas, hoc charitas Dei et proximi flagitat. Si non faciam, quod forte Tibi esset gratum, hoc me commode, juste et ordine facere non posse credas velim. Denique Deum ter O.M. suppliciter rogo, ut Patriam vestram et Ecclesiam liberet ab omni oppressione, calamitate et malo, pacem, tranquillitatem, et libertatem restituat, augeat, confirmet, Teque Tuosque ut Ecclesiae nutritios, Eruditionis, pietatis et verae Religionis cultores, Tutores et Patronos, diu conservet omnique benedictione corporali, spirituali et celesti cumulet.

Dabam Franekeruae Frisiorum A.D. XV. Mart. anno MDCCXXI.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Andala Uram levele Phrysiából Franekvérből. In Ao 1721—15 Marty

A Legjelesebb és Legkiválóbb Főúrnak,
Széki Teleki Sándornak, a Szent
Római Birodalom Nagylelkű Grófjának
legszívésebb üdvözlését küldi
Ruardus Andala.

A levelet, amelyre engem ismételten méltónak tartottál, és amellyel megtiszteltél, Legjelesebb Gróf Úr, rendben megkaptam. Az urakat, akiket beajánlottál nálam, derék, művelt, erényes embereknek, kiváltképp Biharcsfalvi László Urat, aki korábban visszatért hozzátok, nemkülönböztetve Vásárhelyi András Urat, aki épp most szándékozik hazatérni, végül Kovásznai Pétert ismertem meg úgy, hogy a leginkább méltóak a Te ajánlásodra. Nekem is épp ők voltak a legkedvesebbek; mivel a lehető legnemesebb érzelmekkel viseltettek irántam, és kiérdemelték szeretteljes érzéseimet. Egy dolgot azonban fájjalok, Jeles Férfiú, hogy gyakran nem lehetünk olyan gyorsan segítségére a rászorulóknak, amint pedig szeretnénk, legalább az erre a kedvezményre leginkább méltóknak. Innen ugyanis néhányan kénytelenek eltávozni a meghatározott idő előtt, mert nem ürül meg hely; mások meg kedvező időpontra várnak türelmesen. Ez a kellemetlen helyzet akadályozta ez ideig a derék és igen józan férfiút, Kovásznai Pétert is. Hogy a mostani kedvező időpontban mégis pártfogásra találjon, fokozottan fogok munkálkodni minden erőmmel. Meg szeretném kérdezni tőled, Legjelesebb Gróf, az-e a véleményed rólam, és úgy tapasztalod-e, hogy mindig kész vagyok minden fáradozásra, hogy jóindulatot tanúsítsak, és hasznosnak mutakozzam magyarjaitok és az erdélyiek számára, különösen azok esetében, akiket Te ajánlasz nekem. Ezt követeli Isten és a közelvalók iránti odaadás, és tisztelet. Ha esetleg valamit nem úgy intéznék, ahogy az Neked, a legnagyobb megértésedre szolgál, szeretném, ha arra gondolnál: bizonyára valami akadályoz benne, hogy a legnagyobb méltányossággal, gondoskodással, körültekintéssel járjak el. Végül könyörögve kérem a Magasságos Istent, hogy szabadítsa meg a ti Hazátokat és Egyházatokat mindenféle elnyomástól, bajtól, csapástól, állítsa helyre, növelje, erősítse a békét, nyugalmat, szabadságot, Téged pedig, miként Egyházad élteit, a Műveltség, a kegyelet, és az igaz Hit tisztelőit, védelmezőit és Pártfogóit, sokáig épségben megőrizzen, és mindenféle testi, szellemi, és mennyei áldással halmozzon el.

Írtam a Friziai Franekerben az 1721. év március 15. napján.

196.

Halle, 1721. június 9.

ILLUSTRISSIMAE DOMINE COMES DOMINE Admodum GRATIOSE.

Praeterlapsus est quidam temporis ambitus, ubi reverentiam meam ILLUSTRISSIMAE TUAE Excellentiae testari non potui: affulsit tandem exoptata illa occasio, qua Clarissimus Enyedi, Iuvenis bonae spei, qui apud nos optimam famam reliquit, in dulcissimam patriam reverti cum DEO suscepit; et dum Excellentia TUA, GRATIOSE DOMINE COMES meam tenuitatem singulari unquam Clementia dignatus est, ita toto pectore hanc arripio occasionem, qua GRATIAE TUAE meam tenuitatem humillime commendare iterata vice potui aequae volui. Quantumvis vero admiranda TUA Munificentia, Clementia et Benignitas erga alios in nostris etiam oris affatim inclaruit, Clementissima et Fulgentissima haec fama calcar mihi addidit, quo tenuitatem meam gratiosae Tuae recordationi submittam. DEUM rogo quo Illustrissimum Dominum Comitum perenni Gratia complectatur Illius dignissimam Personam et fulgentem Familiam indesinenti prosperitate beet, ita sine intervallo ero

ILLUSTRISSIMI DOMINI COMITIS
DOMINI GRATIOSI

Subjectus et addictus
Cliens atque Cultor
Michael Alberti.

Halae. d. 9 Iunii
An. 1721.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, NAGYON KEDVES URAM!

Az idő körforgásából ellillant egy szakasz, amely során nem állt módomban LEGJELESEBB KIVÁLÓSÁGDNAK tiszteletemet bizonyítani. Végre mégis felcsillant ez a várva-várt alkalom, amennyiben a Hires-neves Enyedi, ez a szépreményű Ifjú, aki nálunk is a legdicsebb hirnevet hagyta maga után, elhatározta, hogy ISTEN kegyelmével gyönyörűséges hazájába visszatér: és mivel KIVÁLÓSÁGOD, KEDVES GRÓF URAM, méltónak tartotta csekélységemet a páratlan jóindulatra, így elszántan megragadom ezt az alkalmat, amelynek folytán éppen úgy, ahogy óhajtottam, a legalázatosabban ismételten KEGYELMED jóindulatába ajánlhattam csekélységemet. Amennyire a mi vidékünkön is eléggé híre kelt a Te mások iránti csodálatra méltó Bőkezűségednek, Jölelkűségednek és Szívélyességednek, ennek megfelelően ez a Nagylelkű Jóindulatról tanúskodó Fényességes hírnév sarkallt engem arra, hogy csekélységemet szíves emlékezetedbe idézzem. Kérem az ISTENT, hogy Legkiválóbb Gróf Urat örökké tartó hálával vegye körül legméltóbb Személyét és ragyogó Családját szakadatlan jóléttel örvendeztesse, ily módon szakadatlanul leszek

**LEGKIVÁLÓBB GRÓF ÚRNAK
KEGYELMES URAMNAK**

Odaadó és alázatos
pártfogoltja és tisztelője
Michael Alberti

Halléban,
Az 1721. év júniusának 9. napján.